

Američko-kineski odnosi od 2009. godine

Badžek, Ivana

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:596703>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski specijalistički studij
Vanjska politika i diplomacija

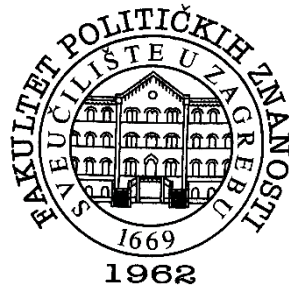
Ivana Badžek

**Američko-kineski odnosi od 2009. godine: strategije *congagementa*,
strateškog rebalansiranja i *containmenta***

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski specijalistički studij
Vanjska politika i diplomacija

**Američko-kineski odnosi od 2009. godine: strategije *congagementa*,
strateškog rebalansiranja i *containmenta***

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica: Izv.prof.dr.sc. Đana Luša

Studentica: Ivana Badžek

Zagreb, 2024.

Izjavljujem da sam završni rad, Američko-kineski odnosi od 2009. godine: strategije *congagementa*, strateškog rebalansiranja i *containmenta*, koji sam predala na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Đani Luši, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ivana Badžek

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR.....	3
3. KINESKA I AMERIČKA VANJSKA POLITIKA	5
3.1. Kineska vanjska politika	5
3.2. Američka vanjska politika.....	6
2.3. Strategija angažmana i suzdržavanja (<i>congagementa</i>).....	8
2.4. Strategija strateškog rebalansiranja	10
2.5. Strategija containenta	12
3. AMERIČKO-KINESKI ODNOSI U MANDATIMA PREDSEDNIKA OBAME.....	15
3.1. Liberalni internacionalizam i Obamina politika	15
3.2. Faza angažmana.....	19
3.3. Pivot to Asia.....	22
3.4. Tajvan.....	27
3.5. Belt and Road Initiative.....	29
3.6. Vojno natjecanje Sjedinjenih Američkih Država i NR Kine	31
4. AMERIČKO-KINESKI ODNOSI U MANDATU PREDSEDNIKA TRUMPA.....	37
4.1. Tajvan.....	37
4.2. Trgovinski rat i ekonomska suradnja	39
Tablica 1. Pregled ključnih mjera trgovinskog rata SAD-a i NR Kine.....	41
4.3. Vojna modernizacija i razmještaj snaga	44
5. ZAKLJUČAK.....	47
LITERATURA	50

Popis tablica

Tablica 1. Pregled ključnih mjera trgovinskog rata SAD-a i NR Kine.....	41
---	----

Zahvale

Prve i najveće zahvale idu mentorici, profesorici Đani Luši. Hvala Vam što ste imali razumijevanja za sve odgode slanja dijelova rada, ovoga puta ste Vi mene dulje čekali. Hvala Vam na tome što me gurate u smjeru u kojem se ja nikada ne bih vidjela, znam da sama zasigurno nikada ne bih odabrala temu poput ove. Vaša su beskonačna ohrabrenja i riječi potpore uvijek dolazile u najboljem mogućem trenutku i bez Vas ovaj rad, ali i cjelokupan studij, ne bi bili to što jesu!

Velike zahvale idu i roditeljima koji su stalno govorili: „Dobro, kad ti misliš to braniti, vrijeme ti je pri kraju!“ Najveće zahvale ipak im idu za bezuvjetnu ljubav i potporu koju su mi davali tijekom ovog studija.

Još veće zahvale idu najdivnijim ljudima koji su obilježili ovih sedam godina na FPZG-u: Andrijani, Ivani, Škoki, Marku, Nikolini, Roku, Valentini i ostatku (stvarno vas je previše), koji su od prvog dana našeg prijateljstva moja najveća podrška. Bez vas bi ovaj put bio puno drugačiji i gotovo beznačajan. Hvala vam što ste moji lektori i jedni od glavnih kritičara mojih radova. Neke od vas sam i sama nagovorila na nastavak studija i bez vas bi ova akademska etapa bila puno teža.

Hvala i kolegama s posla koji su me podržavali na ovom putu i koji su slušali moje jadanje zbog toga što moram pisati ovaj rad. Hvala Vam što ste mi od samog početka mog puta kao nastavnice, ali i prilikom pisanja i lektoriranja ovoga rada, bili izuzetno velika podrška. Divno je imati ljude kao što ste Vi.

Veliku zahvalu moram uputiti i svim profesorima na ovom studiju. Suradnja s vama, u raznim oblicima, bila je predivna. Ovih sedam godina FPZG-a bilo bi potpuno drugačije da niste takvi kakvi jeste!

1. UVOD

Većinu posthladnoratovskog razdoblja SAD su provodile strategiju *congagementa* ili nastojanja za uvođenjem NR Kine u liberalni međunarodni poredak, što je podrazumijevalo poštivanje američkih pravila i pogleda na međunarodne odnose. Istovremeno, SAD cijelo vrijeme aktivno provode i politiku *containmenta* NR Kine, pripremajući se za moguće izazove njene rastuće moći. Posebnu pažnju u američkoj vanjskoj politici NR Kina dobiva za vrijeme administracije Baracka Obame kroz strategiju „*Pivot to Asia*“, kojom je rekonfigurirana američka pomorska prisutnost na Pacifiku. Obama je došao na predsjedničku poziciju suočavajući se s dramatičnim utjecajem globalne financijske krize iz 2008., koja je povećala percepciju smanjene američke moći i ojačanog utjecaja NR Kine.

S ciljem odgovara na takvu politiku, Obamina administracija inicirala je gore spomenutu strategiju kako bi ponovno nametnula američko vodstvo u azijsko-pacifičkoj regiji. Obamin pristup bio je usmjeren jednakoj distribuciji vojnog fokusa između Bliskog istoka i Azije. Uključivao je jačanje američkih saveza, širenje regionalnih trgovinskih veza i natjecanje za vodstvo u Aziji. Ključni aspekti Obamine politike bili su ojačani angažman s NR Kinom kroz bilateralne forume na vrhu, poput Strateškog i ekonomskog dijaloga, promoviranje američkog ekonomskog vodstva u Aziji putem Transpacifičkog partnerskog trgovinskog sporazuma, koji je isključivao NR Kinu, ojačano razmještanje američke mornarice u Južnom kineskom moru, kao odgovor na kinesku pomorsku ekspanziju, stacioniranje više snaga u Australiji i na Filipinima s ciljem jačanja regionalnih saveza, snažnu retoriku kritiziranja kineske *cyber* špijunaže i nepoštenih trgovinskih praksi te UN-ove sankcije protiv Sjeverne Koreje uz kinesku suradnju. S mandatom predsjednika Trumpa dolazi do velike promjene strategije (*strategic adjustment*). Najavio je napuštanje angažmana unutar strategije *congagementa*, odbijajući mogućnost da NR Kina može postati odgovoran dionik u međunarodnim odnosima.

Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2017. implicira da SAD trebaju revidirati politike posljednja dva desetljeća zasnovane na pretpostavci da će angažman s rivalima i njihovo uključivanje u međunarodne institucije od njih učiniti prijatelje i saveznike. NR Kina je definirana kao revizionistička sila koja želi oblikovati svijet u skladu sa svojim autoritarnim modelom. Stoga, da bi to spriječile, SAD promoviraju slobodni i otvoreni Indo-Pacifik. Za vrijeme mandata Donalda Trumpa u prvi plan dolazi natjecanje, a napušta se angažman, što je označeno kao definitivna promjena američke politike prema NR Kini, koja se počinje sve više percipirati kao suparnik. Takva strategija nije završila s odlaskom Trumpa s predsjedničkog

položaja; njen je nastavak primjetan i u politici Joea Bidena. Mnogi smatraju da je ovakav kontinuitet politike prema NR Kini rezultat kineskog ekonomskog i vojnog rasta te napuštanja Xiaopingove politike skrivanja sposobnosti i čekanja trenutka.

U radu se polazi od pitanja kako su SAD odgovorile na rast NR Kine u vanjskoj politici od Obame do Bidena i mogu li se identificirati promjene u motivima i sadržaju američke vanjske politike u tom periodu? Zatim, koliko je koherentan novi pristup, odnosno je li pristup američke vanjske politike za mandata Obame i Trumpa dovoljno konzistentan da bi činio dugoročnu strategiju, koja se očituje i u Bidenovom mandatu, ili predstavlja set posebnih politika, koje reflektiraju kratkoročne ambicije i odgovore na neposredna unutarnjopolitička te vanjskopolitička zbivanja? Možemo li govoriti o novom pristupu prema NR Kini? Predstavljaju li Obamina i Trumpova vanjska politika promjenu, nastavak ili modifikaciju američke politike angažmana prema NR Kini? U radu se polazi od teze da unatoč smjenama kompetitivnog angažmana, rebalansiranja i konfrontacije, strategije sve trojice predsjednika dijele sljedeće elemente: zadržavanje američkog vojnog primata u azijsko-pacifičkoj regiji kako bi se spriječila kineska regionalna hegemonija, održavanje savezničke predanosti prema Japanu, Južnoj Koreji, Australiji, Filipinima i Tajvanu kao ključne za balansiranje NR Kini, razmještanje američkih pomorskih i zračnih snaga kako bi se održala sloboda plovidbe i osiguralo saveznike, kritiziranje narušavanja ljudskih prava u NR Kini, netržišnih politika i tehnoloških prijetnji, selektivna suradnja s NR Kinom na dijeljenim prioritetima poput pandemije, klime ili Sjeverne Koreje.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR

Glavni cilj ovog rada jest objasniti i analizirati načine na koji se, kroz noviju povijest američko-kineskih odnosa, mijenjala američka vanjska politika, s naglaskom na odnosima dviju država u mandatima predsjednika Baracka Obame i Donalda Trumpa. Kako bismo to mogli što vjernije prikazati, potrebno je objasniti glavne postulate američke i kineske vanjske politike te glavne strategije kojima su se američki predsjednici kroz povijest koristili u svojim odnosima prema NR Kini, kao što su strategija angažmana (*engagementa*), odvrćanja (*containment*), angažmana i suzdržavanja (*congagementa*) te strateškog rebalansiranja (*strategic rebalancing*). Iz navedenog proizlazi kako ovaj rad ima više jedinica analize – vanjske politike SAD-a i NR Kine, četiri glavne vanjskopolitičke strategije koje države prakticiraju u međunarodnim odnosima, kao i pojedinačne američke vanjskopolitičke strategije predsjednika Obame i Trumpa: Zaokret prema Aziji (*Pivot to Asia*), Slobodan i otvoren Indo-Pacifik (*Free and Open Indo-Pacific Strategy*), Nacionalna sigurnosna strategija (*National Security Strategy*) i Nacionalna obrambena strategija (*National Defense Strategy*).

U radu se koriste kombinacije općih metoda istraživanja, analize i sinteze, deskripcije, komparacije i kompilacije podataka prikupljenih iz stručne i znanstvene literature te provjerenih internetskih izvora. Metoda deskripcije omogućava objašnjenje i analizu važnijih obilježja činjenica i procesa, njihovih zakonitosti, uzročnih veza i odnosa, kako bi se lakše razumjele same činjenice i proces, ali i uz njih kasnije poduzete akcije. Metoda analize sadržaja predstavlja temeljnu metodu korištenu u ovom radu, kojom se ukazuje na teorijsku podlogu istraživanog procesa i institucija, s ciljem detektiranja određenih pravilnosti te smještanja procesa u fokus teorijskih okvira discipline međunarodnih odnosa (Luša, 2011:10). Analiza sadržaja je „postupak proučavanja i raščlanjivanja verbalne ili neverbalne građe kojim se nastoje uočiti njezine osobine i poruke“ (Lamza Posavec, 2011:105). U konačnici, metoda sinteze upućuje na verificiranje činjenica i procesa te pripomaže završnom razmatranju i formuliranju konačnih saznanja dobivenih temeljem provedenog znanstvenog istraživanja (Luša, 2011:10). Prilikom pisanja ovoga rada, autorica se koristila primarnim izvorima kao što su službene strategije predsjednika SAD-a te sekundarnim izvorima podataka kao što su stručni i znanstveni članci te knjige i *web* stranice.

Ovaj rad sastoji se od četiri glavna dijela. U prvom dijelu rada objasniti će se povijesni razvoj kineske i američke vanjske politike te njihovi temelji. U drugom dijelu rada detaljnije će biti definirane i opisane glavne američke vanjskopolitičke strategije – strategija angažmana

(*engagementa*), odvrćanja (*containmenta*), angažmana i suzdržavanja (*congagementa*) i strateškog rebalansiranja (*strategic rebalancing*). U trećem dijelu rada objašnjavaju se glavne odrednice američkog vanjskopolitičkog postupanja prema NR Kini kroz prizmu vanjskopolitičkih strategija korištenih od strane američkog predsjednika Obame, dok se u četvrtom dijelu rada glavne odrednice američkog vanjskopolitičkog postupanja prema NR Kini objašnjavaju kroz prizmu glavnih vanjskopolitičkih strategija korištenih od strane njegovog nasljednika, predsjednika Trumpa. Na samom kraju rada autorica će dati odgovore na hipoteze postavljene u uvodu rada i dati zaključak cjelokupnog rada.

3. KINESKA I AMERIČKA VANJSKA POLITIKA

3.1. Kineska vanjska politika

Kineska vanjska politika odražava rast i sve veći značaj koji NR Kina ima u međunarodnim odnosima. Kroz stoljeća je bila pod utjecajem posebnosti svoje geopolitičke pozicije, filozofskog pogleda i povijesnih interakcija s različitim regijama te državama (Baltaci i Islam, 2023:120). Drevni su Kinezi vjerovali kako predstavljaju „kulturni i politički centar svijeta“ te su svoje carstvo vidjeli kao „Srednje Kraljevstvo“ ili „Centar Univerzuma“ (Baltaci i Islam, 2023:121.) U svojoj vanjskoj politici kineski su vladari nastojali održavati unutarnjopolitičku harmoniju i stabilnost, što ih je ponekad vodilo politici izolacije, dok su u drugim periodima širili svoj utjecaj i aktivno se angažirali u diplomaciji te trgovini s drugim nacijama (Baltaci i Islam, 2023:121). Filozofski pogled državne administracije bazirao se na konfucionizmu koji naglašava „važnost održavanja harmonije i stabilnosti u međunarodnim odnosima putem međusobnog poštovanja, reciprociteta i praćenja moralnih principa“ (Baltaci i Islam, 2023:122). Spomenuti koncept utjecao je na kinesku vanjsku politiku promovirajući ideju „da NR Kina ima moralnu obvezu održavanja superiorne civilizacije i širenja kulturnih vrijednosti na druge nacije, istovremeno opravdavajući intervencionizam u susjedne regije kako bi se obnovio poredak“ (Baltaci i Islam, 2023:122). Drevna kineska vanjska politika uključivala je interakcije sa susjednim regijama i vanjskim silama u obliku odnosa harača s državama koje su prihvaćale njenu kulturnu i političku superiornost (Baltaci i Islam, 2023:122).

S obzirom na mijenjajuću regionalnu i globalnu dinamiku odnosa, mijenjala se i kineska vanjska politika. U ranom periodu NR Kina usvojila je politiku samopouzdanja i oslanjanja na antiimperijalizam i antikomunizam, podržavajući marksističko-lenjinističke snage diljem svijeta (jačanje odnosa sa Sovjetskim Savezom i drugim socijalističkim državama, kao i Pokretom nesvrstanih). Međutim, pod vodstvom Deng Xiaopinga, početkom ekonomskih reformi i otvaranja prema svijetu kasnih 70-ih godina, kineska vanjska politika prolazi kroz značajne promjene (Baltaci i Islam, 2023:124). Novi pristup „miroljubive razvojne politike“ obuhvaćao je ekonomski razvoj i modernizaciju, uspostavljanje prijateljskih odnosa sa zemljama u razvoju, kao i stabilnost u neposrednom okruženju. Baltaci i Islam (2023:124) navode kako se moderna kineska vanjska politika fokusira na sljedeće elemente: suverenost i teritorijalni integritet, posebice u odnosu prema Tajvanu, Tibetu i Južnom kineskom moru; ekonomsku diplomaciju, širenjem ekonomskog utjecaja kroz bilateralnu i multilateralnu trgovinu, investicije i infrastrukturne projekte (Inicijativa Pojasa i puta pokrenuta 2013.) te sudjelovanjem u regionalnim i globalnim ekonomskim forumima poput Šangajske organizacije

za suradnju (*Shanghai Cooperation Organization – SCO*) i suradnjom s državama BRICS-a; i na kraju, sigurnost i obrana putem modernizacije vojnih sposobnosti i osvježavanja obrambene doktrine, posebice na planu *cyber* sigurnosti (Baltaci i Islam, 2023:125). Pri tome, od iznimnog je značaja promicanje principa multilateralizma, odnosno multipolarnog svijeta u kojem nijedna sila ne dominira.

U provođenju vanjske politike NR Kina suočena je i s brojnim izazovima poput teritorijalnih sukoba koji iziskuju upravljanje i nalaženje miroljubivih rješenja, zatim strahom od ekonomske dominacije među njenim trgovinskim partnerima koji su vodili trgovinskim sukobima s državama poput SAD-a, kao i globalnim upravljanjem koje uključuje klimatske promjene, *cyber* sigurnost i ljudska prava, a u kontekstu kojih se očekuje njena značajnija uloga (Baltaci i Islam, 2023:131).

3.2. Američka vanjska politika

Uloga SAD-a na svjetskoj se sceni, u posljednjih stotinjak godina, nekoliko puta mijenjala. Mnogi autori i znanstvenici navode Drugi svjetski rat kao prekretnicu u vanjskopolitičkoj ulozi SAD-a (O'Rourke, 2021:1). Do samog početka Drugog svjetskog rata, u tridesetim godinama dvadesetog stoljeća, pod vodstvom F. D. Roosevelta, Sjedinjene Američke Države prakticirale su politiku neutralnosti. Glavni cilj Rooseveltove administracije bila je sama Amerika, i to pod sloganom „America First“ (Šulcinger, 2011:155-156). Svoju politiku neutralnosti SAD su formalno prekinule objavom rata Njemačkoj, dok se SAD u rat u Europi nisu uključile u pogledu slanja ljudskih snaga sve do 1941. godine, kada američka javnost konačno daje naklonost američkom priključivanju u rat. SAD su do tada Britaniji i Francuskoj pomagale u vidu slanja oružja i novčane pomoći (Jurković, 2019:50-51 i Šulcinger, 2011:157).

Okončanjem Drugog svjetskog rata SAD postaju jedan od najprominentnijih aktera na svjetskoj političkoj sceni te im jedan od glavnih ciljeva postaje „svjetska dominacija“ ili, pojednostavljeno rečeno, žele preuzeti ulogu svjetskog lidera. Tradicionalna američka vanjska politika nakon Drugog svjetskog rata, prema O'Rourkeu (2021:1), počiva na četiri važna stupa – preuzimanju uloge svjetskog lidera, obrani i promociji liberalnog svjetskog poretka, obrani i promociji sloboda, demokracije i ljudskih prava te prevenciji razvoja regionalnih hegemoni na području Euroazije.

Uloga globalnog lidera za SAD znači da su one prva i najvažnija država svijeta koja će brinuti o svjetskom poretku i koja će, sukladno toj ulozi i poziciji, diktirati stanje u njemu. Ta uloga uključuje opažanje potencijalnih problema u svijetu, nalaženje adekvatnih rješenja za iste te postavljanje obrasca ponašanja i djelovanja koje bi druge države svijeta trebale usvojiti, pratiti i prakticirati (O'Rourke, 2021:1-2). O'Rourke (2021) nadalje navodi kako biti lider ili vođa slobodnog svijeta ne znači samo biti „prvi među jednakima“, već se toj ulozi pridodaju one svjetskog policajca, administratora cijelog svjetskog sustava, supersile te svjetskog hegemonu.

Američki politički poredak počiva na liberalnoj tradiciji koja se temelji na Kantovoj teoriji vječnog mira prema kojoj mir nužno znači kraj svih neprijateljstava (Kant, 1999:115). Samim time, liberali smatraju kako je demokracija jedini politički poredak koji može omogućiti miran suživot svih ljudi na svijetu, bez obzira na njihovu vjersku, kulturnu, rasnu, nacionalnu, etničku ili bilo koju drugu pripadnost. Sukladno tome, države koje prihvate demokraciju kao „poželjan i najbolji“ oblik političkog poretka jedine su koje mogu ostvariti pretpostavke potrebne za funkcioniranje svijeta u stanju permanentnog mira (Jović, 2014 prema Luša, 2014:31-32). Neke od liberalnih pretpostavki koje SAD slijede i koje pokušavaju prelitati na ostatak svijeta su poštivanje teritorijalnog integriteta država koji se ne smije mijenjati posredstvom sile, poštivanje međunarodnog pravnog poretka i njegovih premisa, korištenje liberalnih međunarodnih sustava razmjene i investicija kako bi se unaprijedio princip otvorene ekonomije te tretiranje međunarodnih voda, svemirskog prostora i nedavno dodanog *cyber* prostora kao međunarodnog dobra, a ne kao prostora za koje države smatraju da spada u domenu nacionalnih suvereniteta (O'Rourke, 2021:2-3).

Zadnji stup američke vanjskopolitičke strategije, i za ovaj rad najznačajniji, jest onaj sprečavanja nastanka regionalne hegemonije jedne ili više sila na području Euroazije. Neke od ranijih strategija SAD-a u postizanju ovog cilja bile su uključivanje u Prvi i Drugi svjetski rat te u Korejski i Vijetnamski rat. Dodatno, jedna od strategija SAD-a na ovom polju bila je stvaranje savezništva s drugim velikim demokracijama, a najprominentniji primjer toga jest stvaranje NATO saveza (O'Rourke, 2021:4). NATO savez stvoren je s ciljem zaustavljanja širenja sovjetskog utjecaja na područje Europe, no pravni nasljednik Sovjetskog Saveza, Rusija, i danas ostaje jedan od najvećih konkurenata SAD-u u borbi za svjetsku prevlast. U skladu s time, SAD su ušle u brojne saveze i sporazume sa zemljama Perzijskog zaljeva, Euroazije i zemljama na Pacifiku, no uz Rusiju, u posljednjih nekoliko desetljeća sve veća prijateljska dominacija SAD-a u brojnim područjima postaje Narodna Republika Kina (O'Rourke, 2021:5).

Od kraja Drugog svjetskog rata, vanjskopolitički odnosi SAD-a i NR Kine bili su sve samo ne mirni i stabilni. Amplitude u odnosima SAD-a i NR Kine uvelike su ovisile o predsjednicima SAD-a pa su tako odnosi između dviju sila bili gotovo i katastrofalni za vrijeme američkih intervencija u Koreji i Vijetnamu, dok je Nixon uspio ublažiti tenzije među dvjema silama. Predsjednik Nixon bio je prvi američki predsjednik koji je posjetio NR Kinu te je time, 1972. godine, završio dvadesetpetogodišnje razdoblje u kojem između SAD-a i NR Kine nisu postojali nikakvi odnosi.

Osamdesetih godina prošlog stoljeća, dvije su sile čak i surađivale kako bi postigle zajednički cilj – rušenje Sovjetskog Saveza. Za vrijeme mandata predsjednika G. H. W. Busha i Clintona SAD su dodatno promijenile svoj stav prema NR Kini te kreću s prakticiranjem strategije uključivanja ili *engagementa* (Rudolf, 2006:10). Ova strategija prvenstveno se fokusirala na uključivanje NR Kine u zapadnjački ekonomski sustav razmjene, dok su u pozadini te namjere bile politička, točnije intenziviranje bilateralnih odnosa i uključivanje NR Kine u multilateralne strukture, i vojna, koja bi uključivala ostvarivanje kontakata između oružanih snaga dviju država (Rudolf, 2006:10). Strategija *engagementa* trebala je u ekonomskom smislu u NR Kini stvoriti tzv. srednju klasu, a na međunarodnom planu pomoći kineskom vodstvu u procesu političke socijalizacije kako bi samo vodstvo što lakše i brže usvojilo demokratske vrijednosti koje bi se s vremenom prelile na društvo u cjelini (Rudolf, 2006:10). Upravo nam taj cilj savršeno opisuje ciljeve liberalne teorije međunarodnih odnosa koju, kao što je i ranije navedeno, SAD gotovo slijepo slijede i pokušavaju prenijeti na druge države svijeta. Za kraj ovoga dijela važno je navesti kako se već za vrijeme mandata predsjednika Clintona politika *engagementa* polako okretala prema politici *containmenta* (odvrćanja), s obzirom na rapidan uspon kineske moći (Rudolf, 2006:11), no sam pojam *containmenta* te odnosi budućih administracija prema Kini bit će obrađeni u narednim dijelovima rada.

3.3. Strategija angažmana i suzdržavanja (*congagementa*)

Strategija *congagementa* u odnosima SAD-a i NR Kine javlja se za vrijeme mandata predsjednika Busha starijeg, a njegovi nasljednici, Clinton i Bush mlađi, nastavili su koristiti tu strategiju za vrijeme svojih predsjedničkih mandata (Ünsal, 2023:2). *Congagement* je, laički rečeno, strategija zaštite koja se sastojala od balansiranja između strategija *containmenta* i *engagementa* ili strategija integracije NR Kine u zapadni ekonomski i politički svijet i prihvaćanja njegovih vrijednosti te, u isto vrijeme, obuzdavanja rasta njene moći i utjecaja u regiji i svijetu, ako se on pokaže prijetnjom američkoj hegemoniji u te dvije domene (Ünsal,

2023:2-3). *Congagement* strategija predložena je od strane poznate Rand Corporation (Korporacije), a sama strategija govori o tome kako bi SAD, kada govorimo o NR Kini, trebale postaviti dva strateška cilja – prvi cilj onaj je u kojem SAD moraju NR Kinu potaknuti da krene s procesom demokratizacije te da, u isto vrijeme, započne s međunarodnom suradnjom. Drugi cilj tiče se zaštite američkih interesa u slučaju izbijanja bilo kakvih neprijateljskih situacija između dvije sile (Ger, 2004:165).

Rand Corporation smatrala je kako niti strategija sveobuhvatnog angažmana koju je prakticirala Clintonova administracija niti strategija *containmenta* ne mogu u potpunosti zadovoljiti američke nacionalne interese jer nijedna od njih u potpunosti ne može pomoći u ostvarenju ranije spomenutih ciljeva, kada je u pitanju rastuća moć NR Kine (Ger, 2004:165). *Congagement* je strategija putem koje su SAD mogle ostvariti određene razine ekonomske, vojne i političke suradnje s Komunističkom partijom koja je na vlasti u NR Kini, što im je ostavljalo dovoljno prostora za kontrolu kineskog napretka i pravovremenu reakciju u slučaju da uspon NR Kine prijeđe u „novu brzinu“ (Ger, 2004:165).

Iako se obrisi strategije *conagementa* prema NR Kini očituju u mandatima predsjednika Busha starijeg i predsjednika Clintona, koji je na NR Kinu gledao kao na strateškog partnera, ona svoje prave konture dobiva tek za vrijeme mandata predsjednika Busha mlađeg. Nešto na što možemo računati u američkoj politici jest da će nova administracija pokušati biti što drugačija od one prethodne, a kada se u tu jednadžbu doda i činjenica kako je Clinton pripadnik Demokratske stranke, a Bush mlađi Republikanske, nastavak ove tradicije na poljima unutarnje, ali i vanjske politike nas ne treba nimalo začuditi. Naime, dok je NR Kina, kao što je već navedeno, u Clintonovoj administraciji bila okarakterizirana kao strateški partner, administracija Busha mlađeg na NR Kinu gledala je kao na strateškog suparnika (Ger, 2004:165).

Prema autoru, Bush mlađi ovakav je stav prema NR Kini zauzeo iz pet razloga – prvi je taj da se razlikuje od pristupa koji je imala Clintonova administracija. Drugi razlog je taj što je takav pogled na NR Kinu, u tom trenutku, savršeno reflektirao stav Amerikanaca prema NR Kini, točnije, Amerikanci su smatrali kako bi NR Kina SAD-u mogla predstavljati veliku prijetnju ako se dopusti njen brz razvoj. Treći razlog bio je taj što je ova pozicija dopuštala veću fleksibilnost, što se tiče samih diplomatskih radnji – NR Kina je u isto vrijeme SAD-u mogla biti i prijatelj i neprijatelj, ali i sam odnos dviju država je u isto vrijeme mogao biti i kooperativan i kompetitivan. Četvrti razlog bio je zadovoljavanje kolega iz Republikanske stranke koji su oduvijek bili oprezni kada je odnos s NR Kinom bio u pitanju, točnije, više su naginjali korištenju strategije *containmenta* od Demokrata. Peti i zadnji razlog zauzimanja

novog stava prema NR Kini bila je želja za distinkcijom vlastitih politika od onih njegova oca, Busha starijeg, koji je u svom pristupu prema NR Kini bio vrlo oprezan kako ne bi narušio odnose dviju zemalja te se zalagao za implementaciju *engagement* strategije putem ekonomske razmjene i investicija kako bi se postigla unutarnja demokratizacija NR Kine (Ger, 2004:163 i Ünsal, 2023:24-25).

Provođenje strategije *congamenta* za vrijeme mandata Busha mlađeg dodatno je potvrdio i članak „Promicanje nacionalnog interesa“ objavljen u časopisu *Foreign Affairs*, čija je autorica bila tadašnja državna tajnica Condoleezza Rice. Rice je u članku navela kako SAD moraju poboljšati ekonomsku razmjenu s NR Kinom kako bi komunistički režim koji je vladao u NR Kini mogao provoditi svoje reforme i politiku otvorenih vrata, ali da, u isto vrijeme, SAD moraju zadržati razinu opreza i tom odnosu, i na NR Kinu gledati kao na strateškog suparnika jer NR Kina u tom trenutku još nije bila afirmirana sila, već sila koja traži svoju poziciju u međunarodnom poretku, sila koja želi povećati svoju moć i uspostaviti jasne interese te koja će, jednom kada to i uspije, nedvojbeno poremetiti ravnotežu snaga i moći u azijsko-pacifičkoj regiji (Ger, 2004:162).

Iako mnogobrojni autori većinom spominju strategiju *engagementa* kao onu koja je prevladavala u američko-kineskim odnosima nakon ponovnog uspostavljanja istih 1979. godine, politike koje su implementirali predsjednici Bush stariji, Clinton i Bush mlađi ipak nam govore kako je u svakoj od navedenih administracija postojao određen oprez vezan za implementaciju samih strategija te kako su i obrisi strategije *containmenta* vidljivi u svakoj od njih. Neki od autora, kao što je Khalilzad (2017), upravo strategiju *congamenta* spominju kao najpoželjniju, čak i za vrijeme mandata predsjednika Trumpa koji na vlast u SAD-u dolazi nakon rapidnog ekonomskog, tehnološkog i vojnog rasta te razvoja NR Kine koja je time postala izuzetno velika prijetnja američkoj hegemoniji na regionalnoj, ali i svjetskoj razini. Nešto više o samoj strategiji *congamenta* za vrijeme Trumpove administracije bit će rečeno u poglavlju koje se bavi odnosima NR Kine i Trumpove administracije.

3.4. Strategija strateškog rebalansiranja

Kako bismo došli do razloga pojave strategije strateškog rebalansiranja, važno je, na početku ovog odlomka, dati kratak uvid u stanje međunarodnog poretka na kraju prošlog stoljeća. Iako su okončanjem Hladnog rata SAD suvereno i jednostrano vladale svijetom u svim sferama, to nipošto nije značilo kako se fokus SAD-a „odmaknuo“ s azijsko-pacifičke regije. Dapače, azijsko-pacifička regija oduvijek je bila jedna od glavnih žarišnih točaka američke vanjske

politike. NR Kina se, u tom razdoblju, okrenula ulasku na nova tržišta, posredstvom sudjelovanja u izgradnji raznih oblika infrastrukture u drugim državama i regijama svijeta (Kasim, 2019:908). Ovakvim pristupom, NR Kina si je *de facto* otvorila nova tržišta na kojima njihova napredna tehnologija može u potpunosti prosperirati, što je u konačnici dovelo do rapidnog rasta kineske ekonomije, koja je tim činom postala druga svjetska ekonomija (Kasim, 2019:908). S obzirom na navedeni rapidan rast utjecaja NR Kine, pogotovo u 21. stoljeću, što je za SAD značilo početak kraja njihove dominacije svijetom u svim sferama, američke su administracije fokus svojih vanjskopolitičkih agendi polako, ali sigurno počele sve intenzivnije usmjeravati prema NR Kini. U prilog tome idu i recentne ankete američkog *think tanka* pod nazivom *Chicago Council on Global Affairs*, koje Aziju identificiraju kao najvažniju svjetsku regiju na koju se SAD moraju fokusirati (Pham, 2014 :23).

Interesi Sjedinjenih Američkih Država u azijsko-pacifičkoj regiji, prema riječima stručnjaka za američke vanjskopolitičke odnose, Jamesa J. Przystupa, mogu se svrstati u šest kategorija: zaštitu interesa američkih državljana u Aziji, zaštitu američkih tržišta u toj regiji, osiguravanje slobodnog i sigurnog pomorskog transporta, održavanje regionalne ravnoteže moći, sprječavanje proliferacije oružja za masovno uništenje te promociju demokracije i ljudskih prava (Pham, 2014:23 prema Przystup, 2009).

Strateško rebalansiranje zapravo je, prema De Castru (2018:187), ograničavanje NR Kine koje se može postići samo putem suradnje grupe država koje na ekspanziju utjecaja NR Kine u azijsko-pacifičkoj regiji gledaju kao na potencijalnu prijetnju vlastitim i kolektivnim interesima. Jednostavnije rečeno, strateško rebalansiranje služi kao protuteža ili kao način ograničavanja sveprožimajućeg kineskog utjecaja u istočnoj Aziji (De Castro, 2018:187). Uzimajući u obzir sve ranije napisano, ipak moramo naglasiti kako se strategija strateškog rebalansiranja ne smije poistovjećivati sa strategijom *containmenta* ili odvrćanja zato što se kroz nju na NR Kinu ne gleda kao na suparnika u hladnoratovskom smislu – kao što je to bio slučaj s bivšim Sovjetskim Savezom – već kao na potencijalnog suparnika. Prema ovoj strategiji, takvom se suparniku mora prići s pozicije neprikosnovene moći te se moraju postaviti tzv. jasne crvene linije koje nijedna od strana ne smije prijeći ni pod koju cijenu (De Castro, 2018:187). Dodatno, kada govorimo o odnosima ovih dviju država spomenuta nam strategija ukazuje kako se, uz postavljanje crvenih linija i zaštitu ranije navedenih šest kategorija američkih interesa u azijsko-pacifičkoj regiji, potencijalna problematična pitanja, kao što su ona Tajvana, Tajvanskog tjesnaca, Korejskog poluotoka i Južnog kineskog mora nipošto ne smiju zanemariti (De Castro, 2018:187).

Kada bismo strategiju strateškog rebalansiranja stavili u kontekst teorija međunarodnih odnosa, ona bi se, gotovo savršeno, uklapala u okvire promišljanja realističke teorije. Jedni od najprominentnijih predstavnika realizma, Hans Morgenthau i Kenneth Waltz, govore o moći država i zadržavanju ili povećanju iste putem zaštite njihovih interesa. Oba autora navode važnost stvaranja saveza ili priključivanju drugima, uglavnom onima koji su jači i moćniji, kako bi države povećale vlastitu moć, ali i vlastitu sigurnost te, kako bi posredstvom toga, osigurale ono najvažnije – ispunjenje svojih interesa (Morgenthau, 2004:160-163). Strategiju strateškog rebalansiranja prema NR Kini, kao svojevrsni odgovor na rapidne ekonomske i sigurnosne promjene u azijsko-pacifičkoj regiji, uveo je američki predsjednik Barack Obama 2011. godine. Uključivanje NR Kine, ali i mnogih drugih država ove regije u svjetski poredak nije nova zamisao Obamine administracije. Sve je to počelo još za vrijeme Nixonove administracije, koja je i obnovila odnose s NR Kinom, a koju su, posredstvom strategije *congameenta* nastavili, u različitim opsezima i njegovi nasljednici (Pham, 2014:24-25). Strategija, koja je zaživjela pod nazivom „*Pivot To Asia*“, njene ciljeve i uspješnost analizirat će se u poglavlju koje se bavi odnosima Obamine administracije i NR Kine.

3.5. Strategija *containmenta*

Strategija *containmenta* ili strategija obuzdavanja u američkoj se vanjskoj politici razvila nakon završetka Drugog svjetskog rata, za vrijeme mandata predsjednika Trumana. Zajedno s Marshallovim planom čini jedne od najutjecajnijih i najpoznatijih američkih politika. Drugi svjetski rat Europu je ostavio u katastrofalnom stanju. Tako politički i ekonomski slabe europske države SSSR je lako mogao iskoristiti za širenje utjecaja komunizma van svojih granica. Kako bi se to spriječilo, Truman se pred Kongresom zalagao za slanje velike financijske pomoći Europi, a ponajprije Turskoj i Grčkoj, za koje je smatrao kako su svojevrsne najslabije karike koje bi prve mogle pokleknuti pod utjecajem SSSR-a, čiji bi se utjecaj na ostatak Europe puno brže proširio „padnu“ li dvije navedene zemlje. Takva Trumanova politika kasnije se nazvala politika obuzdavanja Sovjetskog Saveza ili politika *containmenta* (Šulcinger, 2011:196).

Trumanova doktrina mogla bi se okarakterizirati kao prvi dio velikog plana SAD-a za pomoć Europi u obnovi nakon razornog rata. Drugi dio činio je tzv. Marshallov plan ili Plan za obnovu Europe. Glavne stavke Marshallovog plana bile su: povećanje izvoza proizvoda iz zemalja koje je plan zahvaćao, otvaranje tržišta, oporavak stabilnosti tržišta etc. (Eichengreen i sur., 1992:13). Jedan od glavnih razloga ekonomskog potpomaganja Europi od strane Amerike

možemo pronaći u Lipsetovoj tvrdnji u kojoj navodi da „što je nacija bogatija, veći su izgledi da će se demokracija održati“ (Merkel, 2011:58), što potvrđuje i teorija modernizacije koja nam govori kako „privredni rast uvijek legitimira demokracije“ (Merkel, 2011:62). Laički rečeno, ako je ekonomska situacija u državi povoljna, manje su šanse za padom demokracije i okretanjem autoritarnim ili totalitarnim načinima vladanja.

Uz Marshallov plan i Trumanovu doktrinu, kao svojevrsan mehanizam zaustavljanja širenja komunizma i utjecaja SSSR-a, ali i jamca dugotrajne globalne sigurnosti, 1949. godine osnovan je NATO savez ili *North Atlantic Treaty Organisation*. NATO savez definira se kao vojno-politički savez čija je najveća uloga, u vrijeme nastajanja, bila da „zajedno s drugim odgovornim akterima zapadnoeuropskog poslijeratnog razvoja, sprovede pacifikaciju i ujedinjavanje zapadne Europe u razdoblju Hladnog rata“ (Barišić, 1999:69). Glavna mu je svrha bila „jačanje sustava sigurnosti u području Sjevernog Atlantika, jasnim iskazivanjem odlučnosti potpisnica sporazuma da iskoriste pravo na skupnu/kolektivnu samoobranu u slučaju napada“ (Barišić, 1999:85). Čelnu ulogu u savezu dobio je SAD, što je i bilo logično za očekivati zbog njihove moći, položaja, vojnog kapaciteta, ali i bogatstva. Temeljna postavka sporazuma bio je kolektivitet, odnosno „ako jedna država članica saveza biva napadnuta, automatski se smatra kako su napadnute sve njegove članice“ (Barišić, 1999:85). Okončanjem Hladnog rata uloga NATO-a postepeno se transformirala. Iako je i dalje svojevrsan jamac globalnog mira, nove uloge koje su mu dodijeljene su one čuvara mira, kao što je bila situacija u Afganistanu, pružanje pomoći državama i gradovima koji su pogođeni raznim oblicima prirodnih nepogoda, kao što je bio slučaj s Pakistanom nakon razornog potresa ili pomoć žrtvama uragana Katrine (Daalder i Goldgeiger, 2006:105).

Iako je izvorni cilj politike *containmnet* bio zaustavljanje daljnje teritorijalne i utjecajne ekspanzije SSSR-a, ovaj je pojam ostao aktualan i nakon njegova raspada. Kada danas govorimo o politici *containmenta* i SAD-u, ovaj pojam vežemo uz drugu državu – NR Kinu. NR Kina se u zadnjih nekoliko desetljeća brzo razvila u tehnološkog i ekonomskog diva s velikim utjecajem. Njeno opetovano, rapidno i na trenutke gotovo nezaustavljivo širenje utjecaja, ne samo na zemlje u okruženju već i na druge kontinente, zabrinulo je političku elitu, ali i mnoge druge aktere u SAD-u. No utjecaj na susjedne zemlje ili širenje utjecaja na druge kontinente ne bi se mogao dogoditi bez ekonomskog i tehnološkog napretka koji je za sobom neminovno povukao i neizbježno osnaživanje oružanih snaga, a samim time i jačanje kineske vojne snage. Jačanjem vojske, ekonomije i tehnološkog sektora, prema neorealistima, Kina

postaje jedna od najjačih zemalja svijeta te ozbiljan konkurent američkom hegemonizmu kojem toliko teži (Rudolf, 2006:11).

Glavni cilj američke strategije *containment* prema NR Kini bilo je sprječavanje rasta kineske moći ili, ako to već nije bilo moguće, njegovo postupno i blago zaustavljanje. To je podrazumijevalo gotovo potpunu zavisnost ekonomskih odnosa od sigurnosnih politika te ograničavanje ekonomske razmjene i investicija u što većem obimu. Dodatno, to je značilo i visoku razinu ograničenja u razmjeni tehnologije s dvojnog, civilnog i vojnog, uporabom (Rudolf, 2016:11). Rudolf (2016) nadodaje kako je strategija *containment* u političkoj domeni bila usmjerena na jačanje postojećih saveza na području Azije, usmjeravanje ciljeva tih savezništava prema obuzdavanju NR Kine i traženje novih partnera u regiji. Upravo se na ovu tezu nadovezuje i Ünsal (2023), koja u svom radu „Kontinuitet i promjena u vanjskoj politici SAD-a prema NR Kini: administracije Obame i Trumpa“ navodi kako zagovornici strategije *containment* tvrde da kineski trgovinski partneri, zbog nedostatka dugoročne strateške vizije, nenamjerno pridonose potencijalnom usponu supersile koja bi na kraju mogla predstavljati prijetnju njihovim interesima. Nadodaje i kako bi, s obzirom na sposobnost NR Kine da bude potencijalna prijetnja američkom utjecaju u regiji istočne Azije, primarni cilj SAD-a trebao biti sprječavanje NR Kine u namjeri da postane regionalni hegemon zbog svoje veličine, moći i ambicija. Postizanje ovog cilja, prema autorici, zahtijeva održavanje snažne američke vojne prisutnosti u regiji kako bi se osiguralo da SAD zadrži značajnu prednost nad kineskim oružanim snagama. Osim toga, sprječavanje kineskih napora da proširi svoj arsenal nuklearnog oružja trebao bi biti jasan američki cilj (Ünsal, 2023:8-9).

4. AMERIČKO-KINESKI ODNOSI U MANDATIMA PREDsjedNIKA OBAME

4.1. Liberalni internacionalizam i Obamina politika

Kako bismo što bolje opisali sam koncept liberalnog internacionalizma kao Obaminu politiku koja se temeljila na spomenutoj ideološkoj paradigmi, potrebno je prvo ukratko dati teorijski pogled na nastanak samog koncepta, njegove izvore, ali i kontekst vremena u kojem je zauzeo primat u američkoj vanjskoj politici. Zadnjih stotinjak godina američkom vanjskom politikom naizmjenično dominiraju dvije teorijske škole međunarodnih odnosa – realizam i liberalizam. Oba teorijska pravca spominju anarhijsku inklinaciju međunarodnog sustava, međutim liberalna teorija nastoji izbjeći takvo stanje uvođenjem pravila i stvaranjem međunarodnog poretka baziranog na međunarodnom pravu i učinkovitim međunarodnim institucijama, dok realizam izlaz iz anarhije vidi u primjeni različitih vanjskopolitičkih strategija, baziranih na sili i moći, primjerice ravnoteže snaga ili strateškog rebalansiranja, o kojoj je riječ u radu.

Kada govore o konceptu anarhije, realisti svoje teze i razmišljanja temelje na konceptu Hobbesovog *prirodnog stanja*. U svom temeljnom djelu, *Levijatanu*, Hobbes u XIII. poglavlju uvodi pojam prirodnog stanja. Prema Hobbesu, u prirodnom stanju ljudi se nalaze u stanju permanentne nesigurnosti i sukoba. U tom stanju vladaju tri temeljna pojma – nepovjerenje, nesigurnost i želja za slavom (Hobbes, 2004 [1651]:90-91). Upravo zbog stanja permanentne nesigurnosti, ali i velike razine nepovjerenja, dolazi do sukoba od kojeg apsolutno nitko nije siguran. Najjednostavnije rečeno, prirodno stanje kod Hobbesa je stanje „rata svih protiv sviju“ i stanje stalne spremnosti za rat (Jolić, 2011:114). U prirodnom stanju svatko se brine za svoj život i glavna želja individue jest samoočuvanje. Hobbesovo prirodno stanje prisutno je na individualnoj razini i u odnosima među pojedincima, a realisti taj koncept anarhije i prirodnog stanja, nakon potpisivanja „društvenog ugovora“ i nastanka država, „dižu“ na razinu država i odnosa među njima u međunarodnom poretku (Jolić, 2011:116). Za realiste općenito, anarhija potiče natjecanje i neizbježni konflikt među državama, čime se umanjuje njihova želja za suradnjom i mogućnost postojanja zajedničkih interesa (Jović, 2013:232). Klasični realisti izvode anarhiju iz ranije spomenutog Hobbesovog prirodnog stanja, dok neorealisti u potpunosti ignoriraju segment unutarnje politike te na anarhiju gledaju kao na „danu, određenu strukturu sistema u kojoj su jedinice unitarne“ (Jović, 2013:232).

Uz anarhiju, dva temeljna pojma realizma su *moć* i *interesi*. Kada govorimo o moći, i Morgenthau i Waltz daju svoje viđenje tih pojmova. Morgenthau priča o političkoj moći koju definira kao „psihološki odnos između onih koji vladaju nad onima kojima se vlada“

(Morgenthau, 2004: 33). Kada govorimo o državama i interesima, pojam koji moramo uključiti jest pojam nacionalnog interesa. Kao i mnogi drugi pojmovi, i pojam nacionalnog interesa nema jedinstvenu definiciju. Neki ga definiraju kao „ono što oni koji vladaju u državi kažu da jest“, dok ga drugi autori definiraju kao „neko specifično dobro za kojim države teže“ (Jolić, 2011:46). Nacionalni interes svake države je drugačiji, ali onaj koji je svima jednak jest – moć. Najprominentniji pripadnik neorealista, Waltz, tu uvodi i pojmove ravnoteže snaga i ekvilibrija (Morgenthau, 2004:187). Balansiranje je za realiste sredstvo kojim će se slabije države okrenuti kako bi izbjegle izvor opasnosti. Druga opcija koju realisti spominju jest priklanjanje jačem odnosno *bandwagoning*. Luša u svom tekstu navodi kako će se države, radi vlastite sigurnosti prije okrenuti balansiranju, zato što priklanjanje jačem često ne daje nikakve dodatne vrijednosti tom savezu, a država koja je najjača, u trenutku kada shvati da joj pomoć ostalih država više ne treba, može se okrenuti protiv vlastitih saveznika (Jović, 2013: 239). Okretanje balansiranju ili *bandwagoningu* kao sredstvu očuvanja vlastitih nacionalnih interesa kod država se najviše manifestiralo za vrijeme tzv. bipolarnog međunarodnog poretka u kojem su SAD i SSSR bile najjače države svijeta te su se, u raznim sferama, borile za primat u međunarodnom poretku. Taj sustav srušen je okončanjem Hladnog rata, kada se u većoj mjeri napuštaju postulati realističke teorije, koje zamjenjuju oni liberalne.

Sukladno navedenome, liberalizam kao ideološka paradigma u vanjskoj politici SAD-a primat dobiva nakon okončanja Hladnog rata, kada klasične postulate realističke teorije međunarodnih odnosa kao što su balansiranje, prilagođavanje i sigurnosne politike samopomoći zamjenjuju oni liberalni – međunarodna suradnja i kolektivna sigurnost (Dunne i McDonald, 2013:2). Iz tih postulata, prema Kantovom spisu „Prema vječnom miru“ iz 1795. godine, možemo zaključiti kako, ukoliko države dosljedno slijede pravila, mogu postići toliko željeni „vječni mir“ (Kant, 1999:116-153).

Osim u Kantovom spisu, korijene liberalnog internacionalizma možemo naći i u nekoliko američkih vanjskopolitičkih škola i doktrina. Hamiltonska škola uvodi ideju o primatu međunarodne ekonomije, prema kojem globalni sustav trgovine u koji države samostalno ulaze smanjuje mogućnost izbijanja rata (Golubović Reiser, 2023:4, prema Ravlić, 2006:16). Džeksonovska škola uvodi vojnu komponentu, prema kojoj američka vojna moć nikada ne smije doći u pitanje te se vojne snage moraju upotrijebiti ako i kada američki interesi budu ugroženi. Wilsonovska škola zauzima pacifičniji pristup od onog koji zagovara Džeksonovska škola. Prema njoj, SAD su najveća zemlja svijeta te, kao takve, imaju dužnost aktivno se boriti za univerzalnu primjenu svog sustava vrijednosti i načela na kojima počiva. Dodatno, ova se

škola temelji na vjeri u dobrovoljnu suradnju među državama svijeta, koje su po svojoj naravi miroljubive i razumne te upravo o njima samima ovisi širenje mira, slobode i demokracije u svijetu (Golubović Reiser, 2023:4, prema Ravlić, 2006:17-18). Još jedan element koji vrijedi spomenuti kod ove škole jest da zagovara stajalište koje govori o tome kako međunarodni poredak temeljen na liberalnom ekonomskom sustavu i sustavu kolektivne sigurnosti doprinosi postizanju mira u svijetu (Smith, 2012:87).

Kombiniranje glavnih koncepata triju navedenih škola je, prema Morgenthau, uvelike oblikovalo vanjskopolitičko djelovanje SAD-a nakon okončanja Drugog svjetskog rata te je poslužilo kao temelj za izgradnju međunarodnih institucija, putem kojih su SAD širile svoju moć i utjecaj u međunarodnom poretku u svrhu zaštite vlastitih interesa i osiguravanja pozicije vođe tog međunarodnog poretka (Golubović Reiser, 2023:4-5, prema Morgenthau, 1982:15-37). Vodeći se tom tvrdnjom, u Trumanovoj doktrini vidimo snažan utjecaj Džeksonovske škole, s obzirom na to da je on naglasak stavio na vojnu komponentu, zagovarajući stav prema kojem je dopušteno vojno interveniranje u ugroženim područjima i u situaciji kada se neprijatelju mora pružiti otpor, kao i upotrebljavanje NATO-vih snaga u svrhu promicanja i širenja liberalizma u svijetu (Golubović Reiser, 2023:4, prema Ravlić, 2006:20). Carter je, u pogledu upotrebe vojnih snaga, naglasak stavio na promociju i širenje ljudskih prava, dok je Reagan kao novu komponentu uveo borbu protiv terorizma. Clinton, kao prvi američki predsjednik koji je svoje mandate od početka do kraja odslužio nakon završetka Hladnog rata, svoju je vanjskopolitičku doktrinu temeljio na tri stupa – apsolutnom osiguravanju i zadržavanju primata američke vojne nadmoći u svijetu, održavanju ekonomskog prosperiteta i blagostanja te daljnjem podupiranju širenja ideja slobodnog tržišta i demokracije, što je bilo moguće ostvariti otvaranjem novih tržišta, širenjem američkih poduzeća i kapitala te ukidanjem carinskih barijera (Golubović Reiser, 2023:4, prema Ravlić, 2006:20 i Painter, 2002: 144). Ni Clintonov nasljednik, George W. Bush, nije se odrekao vojne komponente, što je i razumljivo, s obzirom na to da su se na samom početku njegovog mandata na američkom tlu dogodili teroristički napadi, 11. rujna 2001. godine. Bush je tako, putem vojne sile, krenuo u rat protiv terorizma u Iraku, ali njegove tendencije o širenju demokratskih vrijednosti i institucija te ideje otvorene ekonomije proširile su se i na tzv. „prošireni Bliski istok“ (Smith, 2012:363).

Predsjednik Barack Obama na vlast u SAD-u dolazi početkom 2009. godine, u vrijeme kada se međunarodni poredak nalazi u svojevrsnoj krizi. Gotovo svi temelji liberalnog internacionalizma kao što su širenje demokracije, pogotovo na Bliskom istoku, kriza svjetske ekonomije te nemogućnost međunarodnih institucija da pravovremeno i uspješno odgovore na

izazove s kojima se suočavaju, počeli su se polako urušavati, što je ulogu SAD-a kao svjetskog vođe stavilo pod veliki upitnik (Smith, 2012:364). Na početku svog mandata, Obama se odmaknuo od tradicionalnih neoliberalnih postulata o širenju demokracije u svijetu kao ispravnom pogledu na ono što se treba raditi u međunarodnom poretku, a njegov pogled potvrdila je i državna tajnica Hillary Clinton, koja je prilikom govora u Senatu, 2009. godine, kada je kao temelje vanjskopolitičke agende nove američke administracije navela tzv. tri riječi koje počinju slovom „d“ - „three Ds“ (*defence, diplomacy and development*) – obranu, diplomaciju i razvoj, dok je jednu riječ na „d“, demokraciju, izostavila (Smith, 2012: 376).

Novi vanjskopolitički pristup Obama je najavio i u svom inauguracijskom govoru, gdje je onima koji na vlast dolaze pomoću korupcije, prevare i utišavanja neslaganja vlastitog naroda rekao kako se nalaze „na krivoj strani povijesti“, ali kako će SAD biti spremne pružiti im ruku pomirenja i pomoć, ako se odluče na promjenu stava (Smith, 2012:376). Kao neke od primjera novog vanjskopolitičkog pristupa, koji se razlikovao od onog Busheve administracije, koji se temeljio na „velikom ratu protiv terorizma“ (*Great War on Terrorism*), možemo navesti potpuno povlačenje američkih vojnih snaga iz Iraka te postepeno povlačenje onih u Afganistanu (ali tek u drugom mandatu), otvaranje dijaloga s islamskim zemljama (počevši s posjetom Cairu 2009. godine) te otvaranje dijaloga s Iranom u pogledu nuklearnog naoružanja (Quinn, 2014:30). Ipak, reći kako se Obama potpuno maknuo od takvog vanjskopolitičkog pristupa bilo bi posve pogrešno.

Rat protiv terorizma nije nestao ni prestao za vrijeme Obaminih mandata. Iako je aktivno radio na povlačenju američkih vojnih snaga iz raznih država čije su misije iziskivale enormne financijske izdatke, Obama se nije odrekao tzv. rata protiv terorizma, već se okrenuo jeftinijim načinima za postizanje istih ili sličnih ciljeva – napadima dronovima (Quinn, 2014:31). Za vrijeme svog mandata, predsjednik Obama naredio je 563 napada dronovima na Pakistan, Jemen i Somaliju, čime je za deset puta premašio bilancu napada svog prethodnika (thebureauinvestigates.com, 2024). Dodatno, iako je na početku mandata bio opredijeljen za puno mirniji način širenja demokracije u svijetu, Obama se ipak odlučio na uporabu vojne sile u Libiji 2011. godine, kako bi SAD pomogle svrgavanju Gaddafijevog režima, te se putem zračnih snaga „vratio“ u Irak i Siriju koji su bili na putu razvoja tzv. Islamske države kao direktne posljedice povlačenja američkih trupa iz tih država (Quinn, 2014:31). Obama je taj zaokret u politici pravdao tezom kako je „uvijek bio stava kako se vojna snaga mora i može upotrijebiti ako se pokaže kako je to potrebno kako bi se suzbili autoritativni režimi, komunizam, terorizam i ekstremizam“ (Quinn, 2014:31). Predsjednik Obama je, tijekom

govora koji je održao 2010. godine dijelu američkih vojnika, naglasio kako je „novo stoljeće donijelo nove izazove i kako američki vojnici ne smiju i ne mogu biti jedini koji će podnijeti teret tih izazova“ (Ivaneishvili, 2012:27, prema Text of Obama's Speech to West Point 2010 Cadets, 2010). Tijekom tog govora osvrnuo se i na SAD u cjelini naglašavajući kako više ne mogu same brinuti o problemima međunarodnog poretka te kako moraju osnažiti postojeće saveze i graditi nova partnerstva (Ivaneishvili, 2012:27, prema Text of Obama's Speech to West Point 2010 Cadets, 2010). Jedna od zemalja na koju je Obama zasigurno mislio bila je i NR Kina, država koja je, pogotovo od početka 21. stoljeća, doživjela strelovit rast u svim sferama. Država koja nije bila pogođena financijskom krizom 2007. i 2008. godine, kao što je to bio slučaj u Sjedinjenim Američkim Državama i većini „zapadnog svijeta“, aktivno je započela kampanju za zauzimanje statusa vođe azijskog kontinenta (Ivaneishvili, 2012:31). Iako su interesi SAD-a i NR Kine sukobljeni u većini područja, Sjedinjenim Američkim Državama je od iznimno velike važnosti bilo pojačati sudjelovanje NR Kine u procesu donošenja odluka u međunarodnom poretku, kako ne bi izgubile utjecaj koji su do tada imale u Aziji te kako bi ga pokušale povećati (Ivaneishvili, 2012:31). U isto vrijeme, suradnja s Sjedinjenim Američkim Državama, pogotovo u pogledu ekonomije i otvorenog tržišta na kojem NR Kina može kupovati sirovine od kojih će napraviti proizvode, koje će kasnije plasirati natrag na isto otvoreno tržište od krucijalne je važnosti za njen napredak i razvoj (Ivaneishvili, 2012:31). Predsjednik Obama NR Kini je pristupio korištenjem strategija angažmana ili uključivanja (*engagementa*) i strateškog rebalansiranja, od kojih se posljednja manifestirala u obliku strategije „*Pivot to Asia*“. Faza angažmana i strategija „*Pivot to Asia*“ bit će detaljnije objašnjene u narednim dijelovima rada.

4.2. Faza angažmana

Uspostava NR Kine kao države, 1949. godine, kod SAD-a je pobudila anksioznost zbog američkog vjerovanja kako je NR Kina zapravo štićenik Sovjetskog Saveza, koji će povećanjem svojeg utjecaja anulirati američke napore za „istrebljenjem“ komunizma u azijsko-pacifičkoj regiji (Larus i Hargis, 2019:2-3). Ta anksioznost primorala je SAD na primjenu politike obuzdavanja (*containment*) prema NR Kini od 1949. godine do 1969. godine. U prvom dijelu rada u čijem je fokusu bilo objašnjavanje glavnih pojmova istraživanja, istaknuto je kako su, od 1979. i ponovne normalizacije diplomatskih odnosa s NR Kinom, američke administracije koristile razne strategije u svojim vanjskopolitičkim pristupima prema NR Kini. Ponovnom normalizacijom odnosa SAD-a i NR Kine, dominantan vanjskopolitički pristup koji su američke administracije provodile bio je *congagement*, točnije provodile su strategiju koja im

je dopustila da, ovisno o situaciji i procjeni rizika, u različitim razmjerima koriste politike obuzdavanja (*containmenta*) ili angažmana (*engagementa*) (Larus i Hargis, 2019:1).

Ekonomski i vojni uspon NR Kine povećao je njenu važnost i ulogu u međunarodnom poretku, ali i u azijsko-pacifičkoj regiji, na što su SAD gledale kao na potencijalnu prijetnju. Obama je usprkos tome, na početku prvog mandata, odlučio ne gledati na NR Kinu kao na potencijalnu prijetnju američkim interesima i primjenjivati politike isključivanja i izoliranja NR Kine iz međunarodnog poretka, već se odlučio za upotrebu politika uključivanja i angažmana (Larus i Hargis, 2019:7). Slijedeći ovu logiku, veća je vjerojatnost da će se NR Kina složiti s prevladavajućim svjetskim poretkom ako ima riječ u odlukama koje se donose na međunarodnoj razini, umjesto da sjedi izvan tog poretka. Ovo stajalište je najviše zagovarao Jeffrey A. Bader, direktor Vijeća za nacionalnu sigurnost Azije (*National Security Council – NSC Asia*) za vrijeme prve Obamine administracije, a isto je preuzeo i njegov nasljednik, Evan Madeiros, jedan od najznačajnijih kreatora kasnije Obamine politike strateškog rebalansiranja (Larus i Hargis, 2019:7).

U dijelu rada naslovljenom „*Američka vanjska politika*“, već je napomenuto kako strategija angažmana ima nekoliko dimenzija – ekonomsku, političku i vojnu. S obzirom na to da se naredni dijelovi rada bave samom primjenom strategije angažmana za vrijeme Obaminih mandata, smatram kako je korisno prisjetiti se glavnih postavki svake od spomenutih dimenzija. U ekonomskom smislu, ova se strategija fokusira na poticanje trgovinskih odnosa i integriranje NR Kine u „zapadnjački“ ekonomski sustav, u političkom smislu ona se fokusira na intenziviranje bilateralnih odnosa i uključenje NR Kine u međunarodne strukture, dok se u vojnom smislu strategija angažmana fokusira na ostvarivanje kontakta između vojnih snaga dviju država (Rudolf, 2006:10). Korisno je prisjetiti se i činjenice kako su se Obamini prethodnici također, u različitim razmjerima, koristili ovom strategijom, što dokazuje i činjenica koja nam govori kako se učestalost interakcija na visokoj razini između SAD-a i NR Kine značajno povećala nakon ponovne normalizacije odnosa između dviju država. Od 1979. do 2009. čelnici dviju država sastali su se samo 24 puta. Međutim, samo tijekom prvog mandata predsjednika Obame, on i kineski predsjednik Hu Jintao susreli su se dvanaest puta, uglavnom zbog povećanog broja prilika za susrete „na marginama“ multilateralnih susreta (Lawrence, 2013:10).

Prethodno su primarna mjesta za te interakcije uključivala Opću skupštinu UN-a i sastanke čelnika Azijsko-pacifičke gospodarske suradnje (APEC), koji su započeli 1993. godine, no poslije se čelnici dviju država sastaju i na summitima skupine G-20 i summitima vezanima za

pitanje nuklearne sigurnosti, a od 2012. godine sastaju se na summitima istočne Azije (*East Asia Summit*) (Lawrence, 2013:10). Razmjene posjeta između čelnika također su postale sve češće. Naprimjer, Obama je posjetio NR Kinu 2009., a Hu Jintao je SAD posjetio 2011. godine. Potpredsjednici Joe Biden i Xi Jinping posjetili su jedan drugoga 2011. i 2012. godine. Prvi sastanak između predsjednika Obame i predsjednika Xi Jinpinga dogodio se u Kaliforniji u lipnju 2013. godine (Lawrence, 2013:10).

Za vrijeme Obamine administracije pojavio se značajan broj mehanizama bilateralnog dijaloga, nadograđujući postojeće okvire Busheve administracije. Kineska vlada tvrdi da postoji više od 90 mehanizama dijaloga kojima je cilj bio poboljšati međusobno razumijevanje različitih pitanja kojima su se bavile SAD i NR Kina. Usprkos tome, rasprave o strateški važnim pitanjima ostale su ograničene u usporedbi s američko-sovjetskim odnosima tijekom Hladnog rata. Jedan od istaknutijih i najučestalijih dijaloga je godišnji Strateški i ekonomski dijalog (S&ED) koji je uspostavljen 2009. godine (Lawrence, 2013:10). S američke strane, sam dijalog vodi državni tajnik, dok ministar financija brine o ekonomskom aspektu dijaloga. Dvije godine kasnije SAD i NR Kina ovom su dijalogu dodale i sigurnosnu dimenziju – Strateški sigurnosni dijalog (SSD) kojim supredsjedaju zamjenik američkog državnog tajnika i izvršni zamjenik kineskog ministra vanjskih poslova, a u njegov su rad uključeni i podtajnik za obrambenu politiku te zamjenik načelnika Glavnog stožera Narodnooslobodilačke vojske (Lawrence, 2013:10). Dodatni dijalozi uključivali su i subnacionalne razine pa su tako 2011. godine osnovani i Američko-kineski guvernerski forum (*U.S.-China Governors Forum*) i Inicijativa za ekonomsku kooperaciju gradova (*Initiative on City-Level Economic Cooperation*), koji su povezivali američke guvernere s vođama kineskih provincija te američke i kineske gradonačelnike i stranačke tajnike (Lawrence, 2013:11).

Osim bilateralnih oblika suradnje, Obamina administracija namjeravala je NR Kinu uključiti i u multilateralna okruženja kako bi potaknula njezino pridržavanje međunarodnih normi i nametnula joj neku vrstu odgovornosti zbog njezinog rastućeg globalnog utjecaja. Naglašavajući ovaj pristup, Tom Donilon, tadašnji savjetnik za nacionalnu sigurnost, istaknuo je suradničke napore između SAD-a i NR Kine, kao stalnih članica Vijeća sigurnosti UN-a, koji su rezultirali sankcijama protiv Irana i Sjeverne Koreje (Lawrence, 2013:11). Međutim, novonastale napetosti pojavile su se kada je NR Kina blokirala neke akcije koje su predložile Sjedinjene Američke Države, posebno u vezi sa Sirijom. Kako bi dodatno olakšala suradnju s NR Kinom, Obamina administracija podigla je profil G-20, stvarajući snažan forum za rasprave o ekonomskim pitanjima. Osim toga, SAD su nastojale riješiti trgovinske sporove kroz

mehanizme Svjetske trgovinske organizacije i zajednički se baviti klimatskim promjenama na sastancima UN-a (Lawrence, 2013:11). Washington je također poticao NR Kinu da se pridržava normi OECD-a u pogledu pomoći i financiranja, unatoč njezinom statusu nečlanice, te je tražio usklađivanje pomorskih načela s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora, iako sam nije ratificirao tu Konvenciju (Lawrence, 2013:11).

U Aziji općenito, SAD su dale prioritet sudjelovanju u regionalnim multilateralnim skupinama, kao što je Istočnoazijski summit, kojem su se pridružili 2011. godine, kako bi u što većoj mjeri izravno angažirali NR Kinu. Hillary Clinton opisala je dobrobiti ovih multilateralnih platformi, tvrdeći da odgovorno ponašanje stječe legitimitet i poštovanje, omogućujući nacijama da pozovu na odgovornost one čije djelovanje potkopava mir i stabilnost. Općenito, strategija je za cilj imala poticanje odnosa suradnje s NR Kinom, uz zajedničko rješavanje širih globalnih izazova (Lawrence, 2013:11).

4.3. Pivot to Asia

Predsjednik Obama predsjedničku je poziciju preuzeo tijekom, za SAD, vrlo izazovnog razdoblja, obilježenog globalnom financijskom krizom koja, ne samo da je prouzročila značajne domaće poteškoće, već je potaknula i sumnje u američki ekonomski model i njegov međunarodni liberalni poredak. Ova kriza, zajedno s ratovima koje su SAD vodile u Iraku i Afganistanu, akumulirala je povećani fokus na unutarnje stanje, umjesto vanjskopolitičkog angažmana, što je dovelo do percepcije o padu američke prisutnosti i angažmana u azijsko-pacifičkoj regiji. S druge strane, mnoge zemlje u regiji pozvale su na povećanje prisutnosti i vodstva SAD-a (Campbell i Andrews, 2013:2). Prepoznajući važnost navedene regije za budućnost SAD-a, predsjednik Obama pokrenuo je strateško „zaokretanje“ (*Pivot*) ili „rebalansiranje“ vanjske politike SAD-a prema ovoj regiji, posebno kada su SAD počele smanjivati svoje veliko vojno raspoređivanje na Bliskom istoku. Cilj ovog okretanja prema azijsko-pacifičkoj regiji bio je promocija mirnog i prosperitetnog okruženja u tom području, putem usklađivanja s težnjama američkih partnera u regiji. Kako bi to postigao, SAD su usvojile strategiju „diplomacije usmjerene prema naprijed“ (*forward deployed diplomacy*), kako ju je artikulirala tadašnja državna tajnica Hillary Clinton, koja je za cilj imala osigurati stabilan politički, gospodarski i sigurnosni krajolik na golemom području koje se proteže od Indije do SAD-a (Campbell i Andrews, 2013:2-3).

Provedba ove strategije zahtijevala je sveobuhvatan pristup, koji je koristio sve aspekte američke nacionalne moći. Ključni akteri nacionalne sigurnosti, među kojima su bili državna

tajnica Clinton, ministri obrane Robert Gates i Leon Panetta te savjetnik za nacionalnu sigurnost Tom Donilon blisko su surađivali s raznim agencijama kako bi učinkovito proveli predsjednikovu viziju. Njihovi zajednički napori bili su usmjereni na poticanje država regije da aktivno pridonose rješavanju zajedničkih izazova kao što su proliferacija oružja i klimatske promjene, naglašavajući važnost multilateralne suradnje u rješavanju regionalnih i globalnih pitanja (Campbell i Andrews, 2013:3).

Rebalansiranje prema azijsko-pacifičkoj regiji nije se dogodilo samo zbog ispunjenja američkih interesa u toj regiji, već i zbog toga što je američki ideal, u kojem su SAD predvodnice međunarodnog poretka, naišao na nekoliko izazova. Neki od izazova s kojima su se SAD morale suočiti bile su rastuća politička moć same regije, ali i njen ekonomski rast koji se, u usporedbi s drugim regijama svijeta rapidno povećao te je izvoz ove regije dosegao 30% svjetskog izvoza (Pham, 2014:24). Tome u prilog ide i podatak kako je godišnji trgovinski promet između azijsko-pacifičke regije i SAD-a premašio 1000 milijardi američkih dolara, a strane rezerve ove regije čine 2/3 ukupnih svjetskih rezervi (Pham, 2014:24). Drugi izazov leži u činjenici da ekonomski i politički razvoj NR Kine, koliko god da može biti dobar i plodonosan za zemlje u okruženju, u isto vrijeme kod njih budi osjećaje zabrinutosti i anksioznosti. U isto vrijeme u ovoj se regiji povećava broj zemalja koje posjeduju i/ili dodatno razvijaju svoj nuklearni arsenal, a zajedno s time raste i težnja nevladinih organizacija za posjedovanjem oružja za masovno uništenje, ali i težnja za intenzivnim razmještanjem američkih sustava obrane od balističkih projektila u regiji (Pham, 2014:24).

Najveće novonastale nuklearne prijetnje pojavile su se u Sjevernoj Koreji, Iranu, Indiji i Pakistanu, što bi lako moglo dovesti do sve intenzivnije utrke u naoružanju u regiji. Dodatno, problem nuklearne proliferacije ne utječe tek na samu sigurnosnu stabilnost regije, već može služiti kao poticaj Južnoj Koreji i Japanu da započnu s razvijanjem vlastitih nuklearnih programa, što bi moglo dovesti do pojave tenzija između ove dvije države i njihovih dugogodišnjih saveznica – SAD-a (Pham, 2014:24). Četvrti i „zadnji“ veliki izazov SAD-a u ovoj regiji su potencijalne prijetnje koje mogu proizaći iz same regije kao što su financijske krize, ekološki problemi i transnacionalne zarazne bolesti (Pham, 2014:24). Tadašnja državna tajnica, Hillary Clinton, nadodala je kako azijsko-pacifička regija nije samo regija novonastalih država, nego i mjesto u kojima postoje vlade koje su izolirane od strane međunarodne zajednice. Dodatno, Clinton je napomenula kako ova regija nije samo regija u kojoj postoje dugoročni izazovi s kojima se SAD moraju suočiti, već u isto vrijeme u njoj postoje i bezpredanske prijetnje. Sukladno tim opažanjima, prema riječima tadašnje državne tajnice, kako bi se SAD

pravovremeno i na pravi način nosile sa svim izazovima, među kojima je najistaknutiji onaj uspona NR Kine, one u azijsko-pacifičkoj regiji moraju stvarati nove prilike, a ne nove probleme (Pham, 2014:24).

Strategija *Pivot to Asia* zaživjela je 2011. godine i imala je šest prioriternih područja – savezništva, poboljšanje odnosa sa silama u nastajanju, podizanje važnosti gospodarskog upravljanja državom, suradnja s multilateralnim institucijama, promoviranje univerzalnih vrijednosti i povećanje američke vojne prisutnosti u regiji (Campbell i Andrews, 2013:3-8). Prvi prioritet bio je jačanje američkih saveza koji su temelj njihovog angažmana u regiji, koji uz to osiguravaju i stupove na kojima počivaju održivi mir i sigurnost u regiji. U partnerstvu sa svojim saveznicima, Sjedinjene Države nastoje stvoriti stabilan sigurnosni poredak koji gradi strateško povjerenje unutar regije i pruža kontekst državama za izgradnju bližih međusobnih veza (Campbell i Andrews, 2013:3-4).

U poboljšanju odnosa sa silama u nastajanju, SAD su svoj fokus stavile na NR Kinu i Indiju. Kako bi postigle taj cilj, SAD su s NR Kinom otvorile nekoliko dijaloga i razmjena kao što je Strateški i ekonomski dijalog (*Strategic and Economic Dialogue*) ili neformalni bilateralni sastanci pripadnika delegacija dviju država na marginama multilateralnih sastanaka (Campbell i Andrews, 2013:4). Ovi mehanizmi nisu stvoreni samo radi dijaloga, već radi pronalaska opipljivih načina za suradnju SAD-a i NR Kine u promicanju zajedničkih regionalnih i globalnih interesa, uključujući i najteže sigurnosne izazove poput Sjeverne Koreje i Irana. Priznajući da će u američko-kineskim odnosima biti neizbježnih trzavica, dijalog između dviju zemalja pomogao je stvoriti kontekst za natjecanje, ali i neslaganje unutar ranije određenih pravila i ograničenja, a sve u svrhu smanjenja potencijala za nesporazume i pogrešne procjene (Campbell i Andrews, 2013:4). Dodatno, SAD su s Indijom unaprijedile svoj strateški dijalog o istočnoazijskim pitanjima, prepoznajući Indiju kao ključnog igrača u indo-pacifičkoj regiji kroz svoju politiku „Gledaj na Istok“ (*Look East policy*). Obje zemlje, kao najstarije svjetske demokracije, dijele slične vrijednosti i interese, što predstavlja mogućnost za proširenu suradnju u područjima gospodarstva, razvoja i sigurnosti (Campbell i Andrews, 2013:4-5). Napredak u odnosima SAD-a i partnera u regiji uključuje i kreativne diplomatske inicijative, poput trilateralnog dijaloga s Japanom. Osim toga, SAD su poboljšale odnose sa silama u usponu, poput Indonezije i Vijetnama, dok su usporedno jačale partnerstva s Novim Zelandom i Singapurom te neformalno podupirale Tajvan, čime su diverzificirale i produbile svoju vanjsku politiku u jugoistočnoj Aziji (Campbell i Andrews, 2013:5).

Diplomatski aspekti „*Pivota*“ bili su bazirani na multilateralizmu koji je predsjednik Obama naglašavao od samog početka svog prvog mandata. Diplomatski napori SAD-a prema NR Kini imali su, prema Miškoviću (2015:38), više razina. Prva je podrazumijevala obuzdavanje ekonomskog rasta NR Kine, drugoj je temelj bio davanje potpore i ohrabrenja zemljama koje su imale teritorijalne sporove s NR Kinom, kao što su Japan, Filipini i Vijetnam, dok se treća razina temeljila na utjecaju na promjenu stanja ljudskih prava i na sam sustav demokratizacije u NR Kini (Mišković, 2015:38). Jedan od značajnijih aspekata ove strategije bio je i njezin angažman s azijsko-pacifičkim multilateralnim institucijama, čiji je cilj bio uspostaviti pravila za rješavanje složenih transnacionalnih izazova i poticanje suradnje. Shvaćajući važnost snažnog ASEAN-a (*Association of Southeast Asian Nations*), SAD su otvorile stalnu misiju pri organizaciji i imenovale stalnog veleposlanika, istovremeno pokrećući programe suradnje. Kako bi podržale integraciju ASEAN-a i riješile nedostatke u razvoju u podregiji Donjeg Mekonga, SAD su pokrenule i Inicijativu za Donji Mekong (*Lower Mekong Initiative*) (Campbell i Andrews, 2013:6).

Za vrijeme predsjednika Obame, SAD su se pridružile i Istočnoazijskom summitu na kojem se raspravljalo o kritičnim političkim pitanjima kao što su pomorska sigurnost i neširenje oružja. Državna tajnica Clinton je, tijekom Regionalnog foruma ASEAN-a, u svom govoru istaknula reforme u Burmi/Mjanmaru i pozvala na mirno rješavanje sporova u Južnom kineskom moru (Campbell i Andrews, 2013:6-7). SAD su se također pridružile sastanku ministara obrane ASEAN-a Plus i sudjelovale su na Forumu pacifičkih otoka (*Pacific Islands Forum*), pružajući tako okvire za suradnju, odgovornost i dosljedan angažman u regiji te, u isto vrijeme, unaprjeđujući stabilnost i namjere SAD-a u Aziji (Campbell i Andrews, 2013:7).

Kada govorimo o promicanju univerzalnih vrijednosti od strane SAD-a, dvije za njih najvažnije su demokratske vrijednosti i ljudska prava. U tom pogledu, SAD su u azijsko-pacifičkoj regiji bile spremne i na suradnju s državama s kojima ne dijele iste poglede u raznim sferama. Kao jedan od primjera unapređenja u poštivanju ljudskih prava, autori Campbell i Andrews (2013:7) navode Burmu/Mjanmar u kojem je vlada, kako bi to postigla, poduzela značajne korake poput oslobađanja političkih zatočenika i njihovog uključivanja u politički život i proces. Dodatno, autori navode kako je vlada Burme/Mjanmara velikim naporima uspjela provesti razne političke i gospodarske reforme te je unaprijedila slobodu tiska. Samim time ova država, prema SAD-u, služi kao dobar primjer totalitarnog režima koji poduzima potrebne mjere kako bi poboljšao dobrobit vlastitog naroda (Campbell i Andrews, 2013:7).

Ekonomski rast NR Kine doveo je do njenog većeg ulaganja u svoje obrambene snage. Iako bi mnogi s punim pravom kao najveću vojnu prijetnju u regiji naveli Sjevernu Koreju, upravo zbog sve većeg ulaganja u modernizaciju i proširenje vojnih kapaciteta, „Pivot“ se u svojoj vojnoj komponenti u najvećoj mjeri usmjerio na NR Kinu (Mišković, 2015:36). Vojna komponenta „Pivota“ imala je tri faze. Prva faza temeljila se na integriranju NR Kine u regionalne dinamike, čime se nastojalo osigurati veće preuzimanje odgovornosti za sigurnost u regiji od strane NR Kine te ju se pokušalo navesti na bilateralno i multilateralno rješavanje potencijalnih problema (Mišković, 2015:36). Druga faza podrazumijevala je početak vojnog angažmana SAD-a u regiji kako bi se spriječilo moguće mijenjanje *statusa quo* od strane Sjeverne Koreje i NR Kine. Treća i posljednja faza vojnog rebalansiranja uvodi mogućnost izgradnje vojnih kapaciteta u regiji kako bi se pravovremeno moglo odgovoriti na mogući vojni konflikt. Takva strategija ratovanja nazvana je Zračno-pomorska bitka (*Air-Sea Battle*), koja je u suštini protuteža kineskoj vojnoj strategiji A2/AD (*Anti-Access/Area Denial*), koja predstavlja tip asimetričnog ratovanja s ciljem poražavanja nadmoćnijeg suparnika (Mišković, 2015:36).

Azijsko-pacifička regija prirodna je sfera kineskog utjecaja, koji se s rastom njihove ekonomije povećao te su zemlje te regije, svjesno ili nesvjesno, krenule gravitirati k NR Kini, što je predstavljalo svojevrsan napad na američki utjecaj u toj regiji. Pretjerana gravitacija zemalja regije prema NR Kini predstavljala bi isključivanje SAD-a s najvećeg svjetskog tržišta, što si SAD nisu mogle dopustiti. Ekonomsko područje „Pivota“ može se podijeliti na dva područja. Prvo je predstavljalo mogućnost financiranja vojnog područja strategije, dok se drugo temeljilo na ekonomskom djelovanju SAD-a u regiji kako bi se osigurao njihov ekonomski probitak (Mišković, 2015:37). S obzirom na to da je Obama predsjedničku poziciju naslijedio u vremenu velike ekonomske krize, planirane uštede u američkom proračunu koje su se kretale od 150 do 500 milijardi dolara, imale su utjecaja na implementaciju vojnog aspekta strategije te su sukladno tome, kod saveznika u regiji, pobudili sumnje u ozbiljnost same strategije kao i neizvjesnost sigurnosnog pitanja regije (Mišković, 2015:37).

SAD su svoje ekonomske interese u regiji nastojale ostvariti putem Transpacifičkog partnerstva (TPP), čija bi uspješna realizacija najviše pogodovala upravo SAD-u, ali i njihovom savezniku, Japanu. NR Kina, koja je isključena iz tog sporazuma, američka je nastojanja interpretirala kao pokušaj izolacije svih aspekata njene rastuće moći (Mišković, 2015:37). Uspjeh SAD-a u preusmjeravanju strateškog natjecanja za moć s NR Kinom iz vojne sfere u diplomatsku i ekonomsku uvelike će ovisiti o njihovoj sposobnosti pregovaranja s partnerima, kako bi se NR Kina potaknula na prihvaćanje viših političkih i socijalnih standarda (Mišković, 2015:37 prema

Meijer, 2015:113). Međutim, ekonomska međuovisnost ovih dviju velesila Sjedinjenim Američkim Državama uvelike otežava isključivanje NR Kine iz regionalnih ekonomskih tokova, a i same zemlje potpisnice TPP-a ne smatraju to dobrim rješenjem. Dodatno, pregovarački proces TPP-a potrajat će još jako dugo te samim time, TPP, kao najvažniji instrument ekonomskog područja „*Pivota*“, ostaje nedorečen. Uz sve navedeno, pregovori oko sporazuma su tajni tako da nam beneficije ili nedostaci njegova provođenja za NR Kinu, ali i za same Sjedinjene Američke Države, ostaju nepoznanicom te predmetom raznih spekulacija (Mišković, 2015:37-38).

4.4. Tajvan

Sjedinjene Američke Države prvog su siječnja 1979. godine priznale vladu NR Kine kao „jedinu zakonitu vladu Kine“, što je dovelo do prekida službenih odnosa s Tajvanom (Republikom Kinom – *Republic of China*), čiju su vladu do tada tretirale kao jedinu zakonitu vladu Kine (Lawrence, 2023:1). Kako odnosi s Tajvanom ne bi bili nepovratno narušeni, predsjednik Carter i njegova administracija su, 27. siječnja iste godine, Kongresu na raspravu i izglasavanje dali dokument pod nazivom *Taiwan Relations Act* kako bi se s Tajvanom ipak uspostavili „neslužbeni odnosi“. Tijekom rasprave u Kongresu zastupnici dvaju domova zaključili su kako prvobitni dokument ne sadrži dovoljno dobre mehanizme osiguravanja dobrobiti Tajvana te su, prije samog izglasavanja Akta, sami dodali veliki broj odredbi koje su, prema njihovim tumačenjima, bile dovoljno dobre kako bi se osigurala dobrobit tajvanskog naroda (Lawrence, 2023:2).

Ovdje je važno i spomenuti kako je do uspostave službenih odnosa SAD-a i NR Kine te neslužbenih odnosa između SAD-a i Tajvana došlo nakon velikog napora administracija predsjednika Nixona, Cartera i Reagana za ponovnom normalizacijom odnosa između SAD-a i NR Kine, koji su rezultirali potpisivanjem triju zajedničkih komuniqueja ili priopćenja (*U.S.-PRC Joint Communiqués*); 1972., 1979. i 1982. godine. U sva tri komuniqueja SAD su se obvezale kako će poštivati politiku „jedne Kine“, kako se zalažu za mirno razrješenje tajvanskog pitanja te kako je ultimativni cilj postepeno povlačenje američkih vojnih snaga iz Tajvana (Lawrence, 2023:2). U isto vrijeme, kada je pregovarao o zadnjim Zajedničkim priopćenjima, Reagan je Tajvanu priopćio tzv. Šest osiguranja (*The Six Assurances*). Reagan je posredstvom Šest osiguranja Tajvanu obećao kako SAD neće odrediti konačan datum obustave prodaje oružja Tajvanu i kako se prije prodaje oružja Tajvanu neće konzultirati s Pekingom. Dodatno, SAD neće igrati ulogu posrednika u pregovorima između Taipeija i Pekinga te neće

revidirati *Taiwan Relations Act* i promijeniti svoj stav o tajvanskom suverenitetu. Na samom kraju, SAD su obećale kako neće vršiti pritisak na Taipei da pokrene pregovore s Pekingom (Lawrence, 2013:29).

U uvodnim riječima Akta stoji kako se njegovim usvajanjem „izjavljuje kako će on biti službena politika SAD-a kojom se jamči osiguranje i promocija opsežnih, bliskih i prijateljskih trgovačkih, kulturnih i drugih odnosa između naroda Sjedinjenih Država i naroda Tajvana, kao i naroda na kineskom kopnu i svih ostalih ljudi područja zapadnog Pacifika“ (congress.gov, 2024). Dodatno, sam uvodni dio Akta navodi kako su „mir i stabilnost regije dio političkog, ekonomskog i sigurnosnog interesa SAD-a, ali i međunarodne zajednice u cjelini“ (congress.gov, 2024). Ono što čini najvažniji dio samog Akta jest obećanje SAD-a kako će one „Tajvan opskrbiti oružjem obrambenog karaktera i održavati sposobnost Sjedinjenih Država da se odupru svakom pribjegavanju sili ili drugim oblicima prisile koji bi ugrozili sigurnost ili društveni ili ekonomski sustav naroda Tajvana“ (congress.gov, 2024). Upravo je obrambeni i sigurnosni dio Akta ono po čemu je on i danas najpoznatiji. U ovom dijelu još je važno napomenuti kako je samim Aktom određeno kako će se svi odnosi između SAD-a i Tajvana odvijati posredstvom Američkog instituta u Tajvanu (*American Institute in Taiwan*) (ait.org.tw, 2024).

Na početku prvog mandata, interesi predsjednika Obame bili su okrenuti prema Europi i Bliskom istoku te je, bez obzira na simpatije i podršku Republikanaca u Kongresu prema Tajvanu i mišljenju javnosti o Tajvanu, prema njemu nastavio politiku Busheve administracije (Temur, 2020:5). To je značilo kako je Obama nastavio protajvanske politike te je podržavao sve zakone i odredbe koje su pogodovala Tajvanu, dok je u isto vrijeme nastavio s davanjem podrške politici „jedne Kine“ (Temur, 2020:5). Obama je po pitanju Tajvana slijedio odredbe obuhvaćene Trima priopćenjima i Taiwan Relations Actom, a po uzoru na prethodnu administraciju nastavio je podupirati oružani dogovor s Tajvanom te je podržavao tajvansku vojsku (Temur, 2020:5). Početkom 2010. godine, Obama je potpisao novi oružani ugovor s Tajvanom prema kojem su se SAD obvezale Tajvanu prodati 6.4 milijardi dolara vrijednu vojnu opremu, sofisticirane komunikacijske sustave, vojne brodove i helikoptere. Obamu su, u svakom pokušaju pomaganju Tajvanu, velikodušno podupirali članovi Kongresa, čime se, efektivno nastavila protajvanska politika prethodne administracije (Temur, 2020:6).

Iako je Obamino balansiranje prema Aziji službeno zaživjelo tek 2011. godine donošenjem strategije „*Pivot to Asia*“, ono se, u slučaju NR Kine i Tajvana, može detektirati i na samom početku njegovog mandata. Naime, kao što je već spomenuto, na početku njegovog prvog

mandata, ali i tijekom predsjedničke kampanje, Obama gotovo da i nije spominjao Tajvan. Tijekom svoja dva mandata, Obama je Tajvanu „samo“ tri puta prodao oružje (2010., 2011. i 2015. godine). Prvu službenu prodaju oružja Obamina je administracija namjerno napravila početkom 2010. godine kako se ona ne bi poklopila s njegovim posjetom Pekingu u studenom 2009. godine (Alysa, 2022:29). Oštar odgovor koji je uslijedio iz Pekinga iznenadio je Obamu, no on je svejedno u rujnu 2011. godine sklopio novi trgovinski dogovor s Tajvanom, prema kojem mu je dostavljena nova isporuka vojne opreme. Zadnju prodaju vojne opreme Tajvanu Obama je zaključio krajem 2015. godine (Alysa, 2022:30). Ova četverogodišnja pauza u prodaji i isporuci vojne opreme Tajvanu može se povezati s politikom suradnje i balansiranja koju je Obama počeo provoditi 2011. godine. Prema njoj, glavna nit vodilja bila je kako je NR Kinu bolje „izazivati“ s određenim razmakom jer je ona iznimno važan partner SAD-a u raznim sferama, uključujući Sjevernu Koreju, svjetsku ekonomiju i klimatske promjene (Alysa, 2022:30). Suptilnim provođenjem vojne komponente strategije „*Pivot to Asia*“, ne samo na Tajvanu već i u cijeloj regiji, Obama je istovremeno uspio zaštititi Tajvan od potencijalnih vojnih napada NR Kine, ali i balansirati odnose sa samom NR Kinom (Temur, 2020:6).

4.5. Belt and Road Initiative

Ako na Obaminu strategiju „*Pivot to Asia*“ gledamo kao na krunu njegove vanjskopolitičke agende, kineska inačica takve strategije naziva se „*Belt and Road Initiative*“ ili Inicijativa Pojasa i puta. „*Belt and Road Initiative*“ (BRI) je u suštini infrastrukturni projekt koji je za cilj imao povezivanje Azije s Afrikom i Europom putem kopnenih i pomorskih mreža, točnije NR Kina je putem BRI-ja htjela unaprijediti regionalnu integraciju, povećati i unaprijediti trgovinske odnose s drugim državama te stimulirati ekonomski rast i razvoj. Tako je ova inicijativa targetirala 64% svjetske populacije i 30% svjetskog BDP-a. Donesena 2013. godine od strane kineskog predsjednika Xiija, BRI se sastojala od dvije važne komponente – „*Silk Road Economic Belt*“ and „*21st Century Maritime Silk Road*“ ili “Ekonomskog pojasa Puta svile”, koji je navedene regije trebao spajati kopnenim putem, i “Put svile za 21. stoljeće”, koji je to trebao napraviti pomorskim putem. *Belt and Road Initiative* prvotno je nosila naziv „*One Belt, One Road*“ (Jedan pojas, jedan put) no taj je naziv zamijenjen 2016. godine zbog „pogrešnog shvaćanja“ pojma „jedan“ i neslaganja s njenim krajnjim ciljevima (Ünsal, 2023:143-144 i Moblely, 2019:1). Cilj regionalne integracije i povezivanja NR Kine s drugim regijama svijeta nije Xijeva novina. Slični projekti koji su trebali povećati suradnju NR Kine i centralne Azije te istočne Europe nastali su još 90-ih godina prošlog stoljeća. BRI zapravo nastavlja implementaciju politika koje su usmjerene na regionalno povezivanje i integraciju te želi

završiti ili proširiti nedovršene projekte koje je NR Kina započela u Euroaziji. Samim time, BRI daje „novi život“ zamrlim projektima i otvara vrata novim, kao što su naftne i plinske mreže (Abdollahpour i sur., 2022:139).

Prve naznake donošenja Inicijative pojavile su se u rujnu i listopadu 2013. godine tijekom govora kineskog predsjednika Xija za vrijeme posjeta Kazahstanu i Indoneziji. U njima je najavio kako će se ona sastojati od dvije ranije spomenute dimenzije, dok je prilikom govora na Sveučilištu Nazarbayev, Xi istaknuo glavne zamisli funkcioniranja „Ekonomskog pojasa Puta svile“. Ova je dimenzija za cilj imala jačanje suradnje NR Kine i zemalja Euroazije u projektima koji su se ticali unaprjeđenja infrastrukturnog razvoja koji je uključivao željeznice, autoceste i tehnološke mreže. U listopadu iste godine, Xi je tijekom svog govora u indonezijskom parlamentu najavio i drugu dimenziju Inicijative, „Pomorski Put svile 21. stoljeća“, koja je pomorskim putevima trebala povezati NR Kinu s azijskim, afričkim i europskim zemljama (Abdollahpour i sur., 2022:139).

Peking je 28. ožujka 2015. godine objavio službeni dokument u kojem se nalazio popis najvažnijih politika Inicijative. Konfirmirajući se s načelima UN-ove Povelje, BRI je istaknula pet prioriteta suradnje za zemlje koje žele biti dio Inicijative, a oni su bili – koordinacija politika, povezivanje trgovinskih subjekata, neometana trgovina, financijska integracija i „veza među ljudima“ (*Policy coordination, Facilities connectivity, Unimpeded trade, Financial integration, People-to-people bond*). Kako bi se olakšalo ispunjenje ovih pet prioriteta, Peking je predložio šest gospodarskih koridora „Ekonomskog pojasa Puta svile“. Koridori koje je NR Kina smatrala ključnima su ekonomski koridor Bangladeš, NR Kina, Indija, Mjanmar/Burma (BCIMEC), Kinesko-pakistanski gospodarski koridor (CPEC), kopneni most Nove Euroazije (NELB), gospodarski koridor NR Kine, Mongolije i Rusije (CMREC), ekonomski koridor NR Kina-Srednja Azija (CCAEC) i gospodarski koridor kineskog poluotoka Indokine (IPEC). Dodatno, službeni je dokument naveo i nekoliko pomorskih puteva koji su zajedno tvorili drugu dimenziju Inicijative – „Put svile 21. stoljeća“ (Abdollahpour i sur., 2022:139).

Kako bi Inicijativa bila uspješna te kako bi joj se pridružilo što više zemalja u targetiranim regijama, trebalo je osigurati dovoljan iznos sredstava. Tako su, na samom početku brojne multilateralne i domaće kineske institucije, kao što su Kineska razvojna banka, kineska Exim banka (*Export-Import Bank of China*), četiri vodeće kineske komercijalne banke, Azijska infrastrukturna investicijska banka te Fond Put svile, postale ključni financijeri Inicijative (Moblely, 20119:5). Pretpostavlja se kako su se kineske investicije u Inicijativu kretale u rasponu od jednog do osam trilijuna američkih dolara, a najveći dio investicija, u skladu s kineskim

sigurnosnim i razvojnim interesima, dobile su regije južne i jugoistočne Azije. Azijska infrastrukturna investicijska banka (AIIB) multilateralna je banka usmjerena na razvoj, a nastala je 2015. godine zbog kineskog nezadovoljstva upravljanjem postojećim međunarodnim financijskim institucijama s posebnim naglaskom na nedovoljnom stavljanju fokusa na infrastrukturu i rast te je, do 2019. godine, bila prihvaćena od strane 57 zemalja, što je činilo gotovo 2/3 svjetske ekonomske proizvodnje. AIIB do sada nije bio veliki investitor same Inicijative, no smatra se da će se to s vremenom promijeniti, s obzirom na to da sama banka broji sve veći broj članica (Mobley, 2019:7 i Chance, 2016:7).

Kineska razvojna banka zaslužna je za financiranje infrastrukturnih, energetskih i prijevoznih projekata, dok se Exim fokusira na projekte vezane za razmjenu i promociju kineskih proizvoda te usluga. Kineska razvojna banka i Exim dvije su od tri „političke banke“ (*policy banks*) stvorene 90-ih godina prošlog stoljeća. Ta činjenica brine druge velike nacije, posebno SAD, koje smatraju kako su te banke zapravo agenti kineskog državnog kapitalizma te da bi NR Kina posredstvom financiranja projekata Inicijative kroz davanje koncesijskih i povlaštenih kredita, u slabije razvijene zemlje mogla proširiti svoju sferu utjecaja na čijem bi čelu bila Komunistička partija NR Kine (Ünsal, 2023:145 i Mobley, 2019:8). Predsjednik Obama i njegova administracija nisu otvoreno i javno kritizirali Inicijativu niti su izražavali zabrinutost zbog njenog postojanja. Takav stav zapravo je bio u skladu s njegovom politikom angažmana i strateškog balansiranja prema NR Kini, na koju je gledao kao na strateškog partnera i natjecatelja. Njegov nasljednik Donald Trump zauzeo je drugačiji stav te je na Inicijativu odgovorio donošenjem vlastite strategije – Otvoreni i slobodan Indo-Pacifik, a njegov je potpredsjednik, Pence, izjavio kako NR Kina posredstvom Inicijative zapravo širi tzv. „diplomaciju dužničke zamke“ (*debt-trap diplomacy*) putem koje će, zbog nemogućnosti vraćanja zajmova, strane države zapravo pasti u „ropstvo NR Kine“ (Ünsal, 2023:145 i Zhao, 2021:250).

4.6. Vojno natjecanje Sjedinjenih Američkih Država i NR Kine

Rapidnim rastom kineske ekonomije došlo je do pojačanog ulaganja NR Kine u razvoj svih vojnih područja. Prema izvještaju američkog Ministarstva obrane, NR Kina je objavila kako je, u razdoblju od 2003. do 2012. godine, na godišnjoj razini podizala ulaganja u vojsku za 9.7%. NR Kina je, 2013. godine objavila novi proračun u kojem su izdvajanja za vojsku dosegla 114 milijardi američkih dolara, što je predstavljalo porast od 10.7% u odnosu na vojna ulaganja u prethodnoj godini. Pentagon je od početka sumnjao u sve predstavljene brojke smatrajući kako

pravi iznosi nisu točni te da je NR Kina, 2012. godine, u vojsku uložila između 135 i 215 milijardi dolara (Lawrence, 2013:16).

Modernizacija kineske vojske uključivala je izgradnju i kupnju najsuvremenije vojne tehnologije. Kineski programi naoružanja uključivali su balističke rakete za uništavanje brodova zvane DF-21D, koji su opisani kao „ubojice nosača aviona“, koji su, prema mišljenju Pentagona, imali sposobnost napada velikih brodova i nosača aviona u zapadnom dijelu Tihog oceana (Lawrence, 2013:17). NR Kina je također uspjela proizvesti, ali i testirati prototip „*stealth*“ zrakoplova pete generacije – J-20, a prema indikacijama, uspješno razvija i novi napredni „*stealth*“ zrakoplov, zasad poznat pod imenom J-31. Izvještaj američkog Ministarstva obrane navodi da su takvi modeli zrakoplova namijenjeni jačanju kineske sposobnosti napada regionalnih zračnih baza i objekata, što bi uključivalo i vojne baze SAD-a u Aziji (Lawrence, 2013:17).

Uz razvoj vlastitih vojnih kapaciteta, NR Kina iste povećava kupnjom vojne opreme od zemalja kao što su Rusija i Ukrajina koju, nakon kupnje, dodatno modificiraju i moderniziraju te je NR Kini, prema procjeni Kongresa, do druge polovine 2020-ih godina u planu izgraditi i u upotrebu staviti još nekoliko nosača aviona (Lawrence, 2013:17). Ministarstvo obrane SAD-a ovakvu je modernizaciju okarakteriziralo kao pokušaj osiguravanja dovoljnog kapaciteta vojne opreme u svrhu izazivanja, borbe i pobjede u kratkoročnim regionalnim vojnim konfliktima visokog intenziteta (Lawrence, 2013:17). Uz sve spomenuto, prema izvještaju Ministarstva obrane iz 2013. godine u kojem se raspravlja o modernizaciji kineskih vojnih kapaciteta, NR Kina je, infiltrirajući se u američke kompjuterske mreže, uspješno dobila informacije američke vlade i raznih sektora američke ekonomije koji podržavaju američki obrambeni program. Glasnogovornik kineskog ministarstva vanjskih poslova oštro je odbacio takve optužbe, navodeći kako bi one mogle stvoriti nepovoljnu atmosferu u odnosima dviju država (Lawrence, 2013:18).

Modernizacija kineske vojske nagnala je SAD da se u politici rebalansiranja fokusiraju i na vojni element. Prema izjavama tadašnjeg potpredsjednika Joe Bidena, izostavljanje vojne dimenzije iz *Pivota*, a sukladno tome i dijaloga među dvjema državama, bespotrebno bi moglo dovesti do pojave rizika u odnosima dviju država. Prema Bidenu, obje države morale su biti upoznate s onim što druga radi. Na taj se stav nadovezao i sam predsjednik Obama koji je, s kineskim kolegom, predsjednikom Hu Jintaom, 2009. godine dao zajedničku izjavu u kojoj su se obvezali na poduzimanje konkretnih koraka koji će dovesti do održivih i pouzdanih odnosa među vojnim snagama dviju država (Lawrence, 2013:14-15). Novi kineski predsjednik Xi u

prvim je godinama mandata nastavio s tom politikom te smo u razdoblju od 2012. do 2014. godine svjedočili pozitivnim primjerima vojne suradnje dviju država koja je uključivala međusobne posjete vojnih dužnosnika i uključivanje NR Kine u američke vojne vježbe u Pacifiku, što kroz ulogu promatrača, što kroz ulogu sudionika (Lawrence, 2013:15).

Iako bi nas posljednjih nekoliko rečenica lako moglo uvjeriti kako su vojni odnosi između SAD-a i NR Kine u razdoblju od 2009. do 2014. bili mirni, realnost je ipak nešto drugačija. Sve brža vojna modernizacija NR Kine, kineske pretenzije na teritorije koje u Istočnom i Južnom kineskom moru svojata još nekoliko država kao što su Bruneji, Tajvan, Filipini, Malezija i Vijetnam (otočne skupine Spratly i Parcel) te Japan i, ponovno, Tajvan (Senkaku otoci), kao i porast nacionalističke retorike primorali su određene institucije SAD-a da na NR Kinu ipak gledaju kao na moguću vojnu prijetnju (De Castro, 2013:333-335 i Lawrence, 2013:20-22).

Porastom kapaciteta kineske mornarice, Sjedinjenim Američkim Državama postalo je jasnije kako u fokusu kineske mornarice više nije samo onemogućavanje američkih intervencija u slučaju pojave krize u Tajvanskom tjesnacu i blokiranje ulaska američke mornarice u Istočno i Južno kinesko more. Nakon što su države poput Filipina i Vijetnama pozvale SAD na osudu rastućih zastrašivačkih misija NR Kine u Južnom kineskom moru, državna tajnica Hillary Clinton postavila je temelje tzv. strategije ograničavanja (*constraintment*) NR Kine posredstvom Deklaracije iz Hanoijske (2010.) (De Castro, 2013:334-33). Clinton je jasno artikulirala američke pomorske interese u Južnom kineskom moru te je „prohodnost“ pomorskih pravaca u njemu nazvala jednim od važnih američkih nacionalnih interesa. Ova izjava nipošto nije značila da će se SAD aktivno uključiti u rješavanje graničnih sporova među državama, već su SAD, prema odrednicama Deklaracije iz Hanoijske, pozvale države u sporu na multilateralno rješavanje sporova. Prema Deklaraciji, uloga SAD-a bila je isključivo ona pokretača miroljubivih inicijativa te SAD, u slučaju pokretanja procesa rješavanja graničnih sporova, neće aktivno podupirati nijednu stranu. SAD su jednostavno htjele da se svi sporovi razriješe slijedeći UN-ovu Konvenciju o pravu mora (*United Nations Convention on the Law of the Sea*) i Deklaraciju o Kodeksu ponašanja u Južnom kineskom moru (*Declaration on the Code of Conduct of the Parties on the South China Sea*) (De Castro, 2013:336-339 i Lawrence, 2013:20-21). NR Kini se to nije svidjelo zato što su sada, osim Tajvana i Tibeta, i samo područje Južnog kineskog mora počele nazivati temeljnim državnim interesom te je pozvala članice ASEAN-a da odbace prijedlog državne tajnice Clinton o multilateralizaciji sporova, kao što je i ona sama to napravila, te da sve granične sporove rješavaju bilateralno (De Castro, 2013:338).

Uloga SAD-a kao velike sile koja može ujediniti zemlje koje imaju granične sporove s NR Kinom i natjerati NR Kinu na multilateralno rješavanje sporova, testirana je manje od godinu dana nakon donošenja Deklaracije, kada su dva kineska pomorska nadzorna broda maltretirala filipinske nadzorne brodove kod podvodne banke Reed, poznate i pod nazivom podvodna banka Recto koja se nalazi 80-ak kilometara od filipinskog otoka Palawana. Filipini su, u kineskoj ambasadi u Manili, uložili diplomatsku notu u kojoj su naveli kako je NR Kina odgovorna za ped do sadem incidenata koji su se dogodili u Južnom kineskom moru i u, prema njihovom tumačenju, filipinskom isključivom gospodarskom pojasu (De Castro, 2013:339). U isto vrijeme, Vijetnam se požalio na kineske aktivnosti koje su se događale 120 km od vijetnamske obale. Obje države optužile su NR Kinu za nepoštivanje Deklaracije o kodeksu ponašanja u Južnom kineskom moru te su mobilizirale države ASEAN-a od kojih su potraživale diplomatsku podršku, a istu su zatražile i od Australije i Japana. Washington i Tokio upozorili su Peking na moguću destabilizaciju pomorske sigurnost i povećanje tenzija u Južnom kineskom moru ako se takve aktivnosti nastave te su ga pozvale na odgovorno ponašanje (De Castro, 2013:339).

Incidenti u Južnom kineskom moru tu nisu stali. Kineski brodovi su 2012. godine oko kopnene mase zvane Scarborough Shoal napali filipinske brodove koji su presreli kineske ribare. Nakon tjedan dana, filipinska je flota napustila spomenuti prostor te je time NR Kina dobila kontrolu nad novim prostorom nad kojim prije nije imala kontrolu. Problema je također bilo i oko otočja Paracel i Spratly koje u potpunosti svojataju Tajvan i NR Kina, dok ih djelomično svojataju Malezija, Filipini, Vijetnam i Bruneji. Kontrolu nad njima ima NR Kina, a najveći sporovi vode se između Vijetnama i NR Kine te Filipina i NR Kine. Važnost tih otoka za SAD leži u tome što se nalaze u neposrednoj blizini njihovih saveznika, Filipina, a u isto vrijeme predstavljaju ključan pomorski prolaz za američku mornaricu (Lawrence 2013:20-21). Glavne sporove u Istočnom kineskom moru NR Kina ima s Japanom oko otočića Senkaku, koji također svojata i Tajvan. U rujnu 2012. godine japanska vlada je, od privatnih vlasnika kupila tri otoka, što je bio potez koji je NR Kina nazvala nacionalizacijom otoka. Od tada, NR Kina se pobrinula da su oko otočića uvijek prisutni kineski brodovi. Veliki problem za NR Kinu u ovom bi sporu mogao predstavljati američko-japanski Sporazum o zajedničkoj suradnji i sigurnosti (*U.S.-Japan Treaty of Mutual Cooperation and Security*), prema kojem se Sjedinjene Američke Države mogu priključiti obrani područja pod japanskom vlašću, a same Sjedinjene Američke Države smatraju kako su navedeni otočići dio japanskog teritorija (Lawrence, 2013:21-22).

Ovi sporovi, koliko god da su kompleksni, ipak, prema mnogim stručnjacima, i dalje nisu glavni razlog potencijalnog vojnog sukoba SAD-a i NR Kine. Ono što se smatra najrealnijim okidačem vojnog sukoba ove dvije države različito je shvaćanje dopuštenih aktivnosti unutar nečijeg isključivog gospodarskog pojasa. NR Kina se u tom pogledu vodi onime što je zapisano u UN-ovoj Konvenciji o pravu mora, prema kojoj se obalnim državama daje pravo da same reguliraju strane vojne aktivnosti u svom pojasu. Sjedinjene Američke Države, s druge strane, ne smatraju da je tome tako (Lawrence, 2013:23). Slijedeći takvu logiku, Sjedinjene Američke Države su dugo slale svoje pomorske i zračne vojne snage u misije u kineski isključivi gospodarski pojas u kojima su nadzirali kinesku raspodjelu vojnih snaga i njihove mogućnosti te istraživali morsko dno kako bi se podmornicama olakšala navigacija te su sudjelovali u vojnim vježbama sa saveznicima poput Južne Koreje i Japana. NR Kina je na ovakvo ponašanje SAD-a odgovorila 2013. godine, kada su zabilježene kineske aktivnosti u blizini Guama i Hawaiiija, unutar granica američkog isključivog gospodarskog pojasa (Lawrence, 2013:23).

Razni teritorijalni sporovi, ali i zaštita temeljnih američkih interesa kao što su prohodnost pomorskih puteva u Južnom kineskom moru, prisilili su predsjednika Obamu na intenzivnije vojno rebalansiranje s Bliskog istoka na azijsko-pacifičko područje. Tako je Obama 2011. godine obavijestio kineskog kolegu o tome kako će Sjedinjene Američke Države poslati nekolicinu vojnih brodova u pomorske prostore oko NR Kine, a godinu kasnije je u australskom parlamentu najavio slanje 2500 marinaca u sjevernu Australiju, kako bi sudjelovali u regionalnim misijama obuke i vojnim vježbama te pomogli u obrani ključnih pomorskih puteva u Južnom kineskom moru (De Castro, 2013:342). Krajnji cilj vojnog rebalansiranja bio je oblikovati regionalne strukture i pravila u svrhu osiguranja poštivanja međunarodnog prava i normi. Dodatno, strategija je za cilj imala osiguranje slobodne trgovine i slobodne plovidbe. Prema strategiji, sile u nastajanju trebale su izgraditi povjerenje u svoje susjede te su se sve nesuglasice trebale rješavati mirnim putem, bez ikakvih prijetnji prisilom (De Castro, 2013:342).

Glavni cilj SAD-a bio je zadržati prednost nad NR Kinom u svim vojnim područjima. Sukladno tome, nisu se odlučile za veće investiranje u nove oružane sustave, obranu i napad *cyber* prostora te postojećih nuklearnih arsenala, već su naglasak odlučile staviti na financiranje novih tehnologija koje će američkim pomorskim i zračnim snagama omogućiti da se suprotstave kineskim i iranskim najnovijim asimetričnim vojnim mogućnostima, koje su za cilj imale onemogućavanje američkog iskazivanja moći u blizini njihovih obala i zračnog prostora koji

su postizale uz pomoć kibernetičkog ratovanja, balističkih i krstarećih raketa te napredne protuzračne obrane (De Castro, 2013:343).

Obama je najavio kako će do 2020. godine američka mornarica 60% svojih snaga preseliti u azijsko-pacifičku regiju. Dodatno, američka vojska počela je s razvijanjem novog obrambenog sustava, koji je puno brže i efektivnije mogao prijeći velike udaljenosti na Pacifiku. U taj sustav spadali su tanker koji je imao mogućnost zračne nadopune goriva, bombarder i zrakoplov za protupodmorničko ratovanje koji je američkim snagama trebao osigurati slobodu manevra u područjima u kojima su njihov pristup i sloboda djelovanja ugroženi. Sve je to bio plan kako bi se suzbila kineska strategija uskraćivanja pristupa (*Anti-access, area-denial strategy*) i kako bi se postigao balans snaga, koji je bio poremećen sve većom kineskom vojnom prisutnosti i aktivnosti koja je za cilj imala prevenciju formiranja koalicije južnoazijskih država koja je, prema mišljenju NR Kine, mogla narušiti njihovu regionalnu hegemoniju (De Castro, 2013:343). Sjedinjene Američke Države cijelo su vrijeme bile svjesne kako u svim područjima rebalansiranja, a posebno onom vojnom, moraju biti izuzetno oprezne kako na sebe ne bi navukle bijes NR Kine koja im je i dalje bila jedan od najvažnijih saveznika u „borbi” s režimima koji su bili na vlasti u Sjevernoj Koreji i Iranu te su, stoga, bez obzira na rastuću vojnu prisutnost i jačanje saveza s državama ASEAN-a, u velikom broju otvorenih pitanja između svojih saveznika i NR Kine, ipak ostale po strani te nisu zauzimale službene stavove.

5. AMERIČKO-KINESKI ODNOSI U MANDATU PREDsjedNIKA TRUMPA

5.1. Tajvan

Nakon pobjede na predsjedničkim izborima u studenom 2016. godine, jedan od prvih poziva koje je Donald Trump primio bio je onaj tajvanskog predsjednika Tsajja u kojem je preispitivao politiku „jedne Kine“ (Alysa, 2022:33). Ipak, Trump je brzo „okrenuo ploču“ te je tijekom telefonskog razgovora s kineskim predsjednikom Xijem rekao kako će se Sjedinjene Američke Države pridržavati politike „jedne Kine“ te da će, u isto vrijeme, poštovati sve obveze koje proizlaze iz *Taiwan Relations Acta*, kako bi Tajvanu osigurale legitimne obrambene potrebe i odvratile moguće (kineske) prisile (Lawrence i sur., 2019:37). Već iz ovoga možemo vidjeti kako je predsjednik Trump za vrijeme svog mandata vodio veoma dvosmislenu politiku prema NR Kini i Tajvanu uz pomoć kojih je kod oba aktera često pobuđivao sumnju u američke namjere. Autori poput Temura (2020:7) smatraju kako je do dvosmislenosti u Trumpovim politikama prema NR Kini i Tajvanu došlo zbog oprečnog stava koji su oko samih politika prema Tajvanu imali vladini savjetnici. Iako je na početku svog mandata predsjednik Trump slijedio Obaminu politiku rebalansiranja prema Aziji, svojim postupcima, kao što je prodaja vojnog naoružanja i opreme Tajvanu s kojom je započeo samo pet mjeseci nakon preuzimanja ureda, Trump je najavio promjenu vanjskopolitičkog djelovanja prema Aziji. Trump je prodaju vojne opreme i naoružanja, čija je ukupna vrijednost iznosila oko 12 milijardi američkih dolara, do 2019. godine ponovio još deset puta, dok je Obama Tajvanu vojno oružje i opremu prodao „samo“ tri puta i to u strateški određenim intervalima, kako ne bi izazvao bijes i negodovanje NR Kine (Lawrence i sur., 2019:37-38; Alysa, 2022:30 i Temur, 2020:7).

Ipak, početkom 2018. godine Trump je sve više jačao američke odnose s Tajvanom. Za razliku od predsjednika Obame, koji nije podržao ulaz Tajvana u TPP, Trump je potpisao zakon kojim podržava njegov ulazak u Svjetsku zdravstvenu organizaciju. Iste godine, Trump je potpisao zakon pod nazivom *Taiwan Travel Act* koji je za cilj imao povećanje broja obostranih posjeta između službenika SAD-a i Tajvana koji su svoje dužnosti obavljali na raznim razinama (Temur, 2020:7; Alysa, 2022:34-35). NR Kini se ovakvo intenziviranje odnosa između SAD-a i Tajvana nije pretjerano svidjelo, zbog čega je američki potpredsjednik Mike Pence nekoliko mjeseci kasnije, tijekom službenog posjeta NR Kini, pokušao umiriti tenzije. Pence je u svojim izjavama rekao kako se SAD i dalje drže svojih obveza koje su proizašle iz triju Zajedničkih priopćenja i *Taiwan Relations Acta* te da to pridonosi „dobrobiti svih kineskih ljudi“, čime je naizgled u „isti koš“ svrstao narode NR Kine i Tajvana (Alysa, 2022:34-35 prema Remarks by Vice President Pence, 2018).

Povećani intenzitet vojne razmjene, kao i donošenje *Taiwan Travel Acta* rezultati su Trumpovog postupnog odbacivanja politika prethodne administracije prema Aziji i okretanja bilateralnoj suradnji s državama azijsko-pacifičke regije, umjesto suradnji s regionalnim institucijama (Temur, 2020:7). Razmjena, u bilo kojem smislu, Trumpu je bila važnija od ičega, ponajviše zbog toga što se gotovo savršeno uklapala u Trumpov plan „*America First*”, jer je posredstvom razmjene Trump mogao bolje djelovati u skladu s američkim interesima, a – kao što znamo – oni su glavni stup Trumpove strategije (Temur, 2020:7). Trump je cijelo vrijeme trajanja svog mandata s NR Kinom imao toplo-hladne odnose. Tako je bilo i krajem 2019. godine kada je, s jedne strane hvalio NR Kinu i njene napore oko zajedničkog rješavanja problema zvanog Sjeverna Koreja, dok je u isto vrijeme u Kongresu donesena inicijativa zvana *Taiwan Allies International Protection and Enhancement Initiative*, zanimljive kratice – TAIPEI. Trump je taj zakon potpisao početkom 2020. godine, a služio je za daljnje unapređenje bilateralnih i razmjenskih odnosa između SAD-a i Tajvana. Prema ovom dokumentu, Predstavnik SAD-a za trgovinu (*U. S. Trade Representative*) morao se konzultirati s Kongresom o pitanjima koja bi dodatno ojačala bilateralnu suradnju između SAD-a i Tajvana. Dodatno, Kongres je u Inicijativu ugradio i vlastito mišljenje prema kojem Sjedinjene Američke Države trebaju poticati i podupirati tajvansko priključivanje međunarodnim organizacijama te ga podržavati u stvaranju diplomatskih, ekonomskih i ostalih oblika bilateralnih te multilateralnih odnosa s državama u regiji (Glaser i sur., 2020:53).

Trump je, kao i Obama, pred kraj svog mandata zauzeo čvršći stav prema NR Kini. No, za razliku od Obame, Trump je to ipak odradio na puno neodmjereniji način, počevši s nazivanjem COVID-19 virusa „kineskim virusom“ te sve jačim prozivanjem NR Kine zbog kršenja ljudskih prava na svom teritoriju. U pogledu Tajvana, Obama je NR Kinu izazivao prodajom oružja, dok je Trump NR Kinu optužio za zlostavljanje Tajvana te je, samo 17 dana prije nego što je Joe Biden preuzeo predsjedničku poziciju, organizirao službene sastanke budućih američkih diplomata i njihovih tajvanskih kolega (Alysa, 2022:37-38). Trumpova politika prema Tajvanu može se opisati kao politika koja će podići razinu nesigurnosti kod Pekinga, dok će kod Taipeija povećati osjećaj sigurnosti. U isto vrijeme, Peking je imao garancije kako SAD, zbog implementacije i gotovo slijepog slijeđenja „*America First*” strategije, neće intervenirati u slučaju kineskog napada na Tajvan, što je bilo dovoljno dobro obećanje kojim se Peking mogao zadovoljiti (Alysa, 2022:38-39, Ünsal, 2023:130-132).

5.2. Trgovinski rat i ekonomska suradnja

Donald Trump je od Baracka Obame naslijedio relativno stabilnu ekonomsku situaciju u zemlji, no to za Trumpa nije bilo dovoljno dobro. Trump je svoju kampanju bazirao na strategiji „*America First*“, a veliki dio same strategije zauzimala je ekonomska situacija. Jedan od glavnih fokusa Trumpove strategije bila je američka industrija i njena zaštita te je Trump odmah na početku svog mandata krenuo s potezima kako bi to ostvario. Prvi potez bio je povlačenje SAD-a iz TPP-a, dok je ubrzo nakon toga Trump zatražio revidiranje odnosa u trgovinskom sporazumu koje SAD imaju s Meksikom i Kanadom – NAFTA (*North American Free Trade Agreement*). Trumpovi zahtjevi vezani za redefiniranje odnosa u ovom sporazumu mogu se podijeliti u nekoliko kategorija – uvjete lokalnog sadržaja, radničke odredbe, poljoprivredu te intelektualno vlasništvo i digitalnu trgovinu (Tkalčević i sur., 2021:386).

Uvjeti lokalnog sadržaja ticali su se automobilske industrije te su prema odredbama novog sporazuma automobili koji su se mogli kvalificirati za nultu stopu carinjenja, u sebi morali imati najmanje 75% dijelova koji su proizvedeni u zemljama potpisnicama sporazuma, što je označavalo povećanje od 12.5% u odnosu na prijašnju praksu. Prema novim radničkim odredbama, najmanje 40% do 45% automobilskih dijelova moralo je biti izrađeno od strane radnika kojima će se do 2023. godine satnica povećati na najmanje 16 dolara. Dodatno, Meksiko je pristao donijeti zakone prema kojima su radnici imali pravo na sindikalno udruživanje i zastupanje, zakone koji su se bavili zaštitom žena od diskriminacije i zakone koji su omogućavali radnicima migrantima pristup radnoj zaštiti. U području poljoprivrede, američki su poljoprivrednici dobili veći pristup kanadskom mliječnom tržištu uz smanjen postotak carinjenja, dok je u području intelektualnog vlasništva i digitalne trgovine povećan broj godina u kojima se pravo priznavanja i korištenja autorskih prava povećava na 70 godina od smrti autora te se produljio rok u kojem se lijekovi mogu zaštititi od generičke konkurencije (Tkalčević i sur., 2021:368-369).

Jedan od glavnih ekonomskih ciljeva Trumpove strategije bio je otvaranje novih radnih mjesta u Sjedinjenim Američkim Državama posredstvom vraćanja američkog kapitala „kući“ i provođenja procesa reindustrijalizacije. Nacionalna sigurnosna strategija iz 2017. godine NR Kinu je prvi puta opisala kao „strateškog natjecatelja“, iako je u istom dokumentu, kao i u Nacionalnoj obrambenoj strategiji, naglašeno kako će SAD održavati suradnički odnos s NR Kinom (Kapustina i sur., 2020:5, Trump White House Archives, 2024 i U.S. Department of Defense, 2024). Sukladno promjeni pogleda na NR Kinu za vrijeme Trumpova mandata, NR Kina bila je glavni krivac za većinu američkih problema. U pogledu ekonomije, SAD su, u

bilateralnoj razmjeni s NR Kinom, imale iznimno visok iznos trgovinskog deficita koji se, od 1995. godine, uz pokoju iznimku, svake godine povećavao (Kapustina i sur., 2020:5-6). Prema Trumpu, NR Kina uživala je povlaštenu poziciju u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (*WTO*) te je manipulirala tečajem nacionalne valute kako bi zaštitila vlastito tržište od prevelikog ulaska strane konkurencije na njega i, kasnije, smanjila učinke nametnutih carina. Dodatno, Trump je NR Kinu optužio za nepravedno stjecanje tehnološke prednosti jer je smatrao kako NR Kina ispod svake cijene kupuje i preuzima strane kompanije te tako polako, ali sigurno u raznim zemljama svijeta, uključujući i SAD, *de facto* preuzima njihove ključne tehnologije i intelektualno vlasništvo koje će iskoristiti za daljnji ekonomski i vojni razvoj (Kapustina i sur., 2020:4-5 i Tkalčević i sur., 2021:392).

Trump je, kao glavni način smanjenja bilateralnog trgovinskog deficita s NR Kinom, vidio uvođenje carina s kojima je započeo u siječnju 2018., kada je najavio uvođenje carina na uvoz perilica za rublje i solarnih panela, čija je vrijednost bila viša od deset milijardi američkih dolara (Bown, 2021:7). Iako su prva carinjenja stupila na snagu u veljači 2018. godine, kao službeni datum početka trgovinskog rata između SAD-a i NR Kine uzima se 23. ožujka 2018., kada je Donald Trump potpisao „Predsjednički memorandum usmjeren na gospodarsku agresiju NR Kine” (*Presidential Memorandum Targeting China's Economic Aggression*) i uveo prve carine na čelik i aluminij (Kapustina i sur., 2020:3). Vremenski okvir trgovinskog rata između SAD-a i NR Kine te najvažnije odluke dviju država nalaze se u Tablici 1.

Tablica 1. Pregled ključnih mjera trgovinskog rata SAD-a i NR Kine

Vremenski okvir	Američki potezi	Kineski potezi
Veljača - travanj 2018.	<p>Globalne zaštitne carine:</p> <p>30% na solarne panele; 20% na perilice rublja; 25% na uvoz čelika; 10% na uvoz aluminija.</p> <p>Mjere usmjerene na NR Kinu: ograničavanje ulaganja u ključne tehnološke sektore; nametanje uvoznih carina na zrakoplovstvo, IT, komunikacije i strojeve; uključujući ZTE (<i>Zhongxing Telecommunication Equipment Corporation</i>).</p>	<p>Uvode se carine od 15 do 25% na 128 kategorija proizvoda uključujući voće, vino, bešavne čelične cijevi, svinjetinu i reciklirani aluminij.</p>
Svibanj 2018.	<p>Nakon provedenih trgovinskih pregovora ZTE-u je odobren nastavak poslovanja u Sjedinjenim Američkim Državama.</p>	<p>NR Kina najavljuje ukidanje antidampinških (<i>antidumping</i>) carina na izvoz kineske šećerne trske kao rezultat američko-kineskih pregovora.</p>
Srpanj 2018.	<p>Uvode se carine od 25% na 818 kineskih proizvoda ukupne vrijednosti uvoza od 34 milijarde dolara.</p>	<p>Uvode se carine od 25% na 545 američkih proizvoda ukupne vrijednosti uvoza od 34 milijarde dolara, koji uključuju poljoprivredne proizvode, autodijelove i vodene proizvode.</p>

Nastavak Tablice 1. na sljedećoj stranici

Nastavak Tablice 1. Pregled ključnih mjera trgovinskog rata SAD-a i NR Kine

Kolovoz 2018.	Uvode se carine u rasponu od 25% na 279 proizvoda (uvoz vrijedan 16 milijardi dolara) uključujući poluvodiče, kemikalije, plastiku, motocikle i električne skutere.	Uvode se carine u rasponu od 25% na 333 proizvoda (uvoz vrijedan 16 milijardi dolara) uključujući ugljen, bakreni otpad, gorivo, autobuse i medicinsku opremu.
Rujan 2018.	Uvode se carine na kineske proizvode u vrijednosti od 200 milijardi dolara.	NR Kina je na novo uvođenja carina od strane SAD-a odgovorila uvođenjem carina na američku robu u vrijednosti od 60 milijardi dolara.
Prosinac 2018.	G20 Summit u Buenos Airesu na kojem su SAD i NR Kina postigle dogovor o prekidu uvođenja novih carina u razdoblju od 90 dana.	
Svibanj - lipanj 2019.	Uvode se carine od 25% (porast od 10%) na uvoz vrijedan 200 milijardi dolara. Huawei i pet drugih kineskih kompanija dodane su na „crnu listu“ te je američkim kompanijama zabranjeno kupovanje njihovih proizvoda.	Prvog lipnja povećavaju se carine na američke proizvode u vrijednosti 60 milijardi dolara. NR Kina stvara vlastite liste američkih poduzeća koja se na kineskom tržištu ne pridržavaju tržišnih pravila, krše ugovore ili nanose neku drugu vrstu štete kineskom gospodarstvu.
Rujan 2019.	Uvode se carine od 15% na uvoz raznih proizvoda iz NR Kine, od glazbala do mesnih proizvoda i prerađevina, čija je vrijednost iznosila oko 101 milijardu dolara, čime je ocarinjen gotovo sav kineski uvoz.	Uvode se carine na američke proizvode u rasponu od 5% do 15%. Dodatno, uvodi se carina od 5% na američku sirovu naftu.

Izvor: Autorica prema Tkalcčević i sur., 2021:387-388, Kapustina i sur., 2020:3-4 i Bown, 2021:17-18.

Početak 2020. godine SAD i NR Kina potpisale su tzv. Sporazum Prve faze (*Phase one agreement*). Dokument koji je sadržavao 191 stranicu bavio se pitanjima zaštite intelektualnog vlasništva, transfera tehnologije, razmjene poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, novih pristupa kineskim tržištima za financijske usluge, valutnih tečajeva i transparentnosti. U sam je Sporazum ugrađen međuvladin mehanizam provedbe koji je mogao rezultirati jednostrano određenim trgovinskim sankcijama u slučaju da jedna strana prekrši odredbe Sporazuma (Bown, 2021:28). Već na početku obostrane implementacije odredbi Sporazuma, u veljači 2020. godine obje su strane prepolovile sankcije nametnute u rujnu 2019. godine, dok su sve ostale sankcije ostale netaknute. U ožujku 2020. godine izbila je globalna pandemija COVID-19, koja je obje strane prisilila na postupno ukidanje carinskih barijera na proizvode koji su se ticali osobne zaštite i ostale medicinske opreme, no, u isto vrijeme, je mnoge kompanije prisilila na ograničavanje izvoza svojih proizvoda „pod krinkom” dugoročne zaštite vlastitih lanaca opskrbe (Bown, 2021:19-20 i Tkalčević i sur., 2020:398).

Iako su se SAD puno bolje oporavljale od posljedica trgovinskog rata nego NR Kina, barem kada su analize burzovnih kretanja u pitanju, američko je tržište dionica u stvarnosti pretrpjelo veće štete nego kinesko. Dodatno, sam trgovinski rat naštetio je i globalnom tržištu kapitala. Kineska izravna ulaganja unutar SAD-a su, u 2018. godini, pala za 90%, a takva je situacija najviše naštetila malim poduzetnicima (*start-upovima*) koji su se oslanjali na napredne informatičke tehnologije (Tkalčević i sur., 2020:393). Kapustina i suradnici (2020:2) navode kako su mnogi istraživači naveli kako je Trump, u želji da ispuni nacionalne interese, kroz obećanja zvana „*Make America Great Again*“ i „*America First*“, zapravo Ameriku doveo u situaciju da direktno krši međunarodno pravo i multilateralne sporazume. Njegova protekcionistička ekonomska politika označena je kao nacionalni egoizam koji se krije ispod koncepta ekonomskog protekcionizma, a neki bi rekli i ekonomskog terorizma. Povijest nam pokazuje kako u trgovinskim ratovima nema pobjednika. Iako SAD imaju zavidnu sposobnost kroćenja suparnika kada govorimo o ekonomskim i trgovinskim ratovima, ovaj put su naišle na silu u nastajanju koja, iako tvrdi da nema ambicija za svjetskom dominacijom, ipak želi zauzeti važno mjesto u međunarodnom poretku. S obzirom na to da je veliki broj carina nametnutih s obje strane i dalje na snazi, ne možemo reći kako je ovaj trgovinski rat završio, možemo samo pretpostaviti kako će nam vrijeme pokazati tko će biti „veći gubitnik“ ovog trgovinskog rata.

5.3. Vojna modernizacija i razmještaj snaga

Kineska vojna modernizacija nastavila se i za trajanja mandata predsjednika Trumpa. Osim što su kineske vojne snage provodile izvidničke misije u Južnom kineskom moru i Indijskom oceanu, u prvoj godini Trumpova mandata, NR Kina je uspostavila i prvu prekomorsku vojnu bazu u Džibutiju (Lawrence i sur., 2019:27). Otvaranje prekomorske vojne baze i modernizacija kineske mornarice koja je postajala sve sposobnija za izvođenje vojnih operacija „daleko od kuće“ (*far from home*) polako su od kineske vojske stvarali svjetsku vojsku. Predsjednik Xi je, kada govorimo o modernizaciji Narodnooslobodilačke armije, u vidu imao nekoliko ključnih datuma – prvi se ticao 2035. godine koju je Xi označio kao kraj modernizacije Armije, a drugi se ticao 2049. godine kada je Armija morala postati vojskom „svjetske klase“ što bi bila tzv. kruna stogodišnjeg postojanja NR Kine (Lawrence i sur., 2019:27). Prema strategiji iz 2019. godine, NR Kina želi izgraditi snažnu nacionalnu obranu i snažnu vojsku koja će reflektirati međunarodni položaj NR Kine te njene sigurnosne i razvojne interese. Američko Ministarstvo obrane izjavilo je kako Narodnooslobodilačka armija želi razviti vojsku koja ima potencijal i sposobnost degradacije temeljnih operativnih i tehnoloških prednosti SAD-a, dok su njihovi kineski kolege 2018. godine izjavili kako je glavni cilj modernizacije Armije obrana zemlje te kako nemaju aspiracije za svjetskom dominacijom (Lawrence i sur., 2019:27-28).

Za vrijeme Trumpova mandata u Istočnom kineskom moru nisu se dogodile gotovo nikakve promjene vezane uz teritorijalne sporove između NR Kine, Japana i Tajvana. Ipak, u tom je periodu povećan broj zajedničkih vojnih vježbi SAD-a i Japana (Lawrence i sur., 2019:29). Situacija u Južnom kineskom moru bila je nešto drugačija. Samo more od iznimno je velike važnosti, ne samo za zemlje koje ga okružuju već i za svjetske sile, zbog svoje strateške pozicije i činjenice da predstavlja izuzetno važnu vojnu i ekonomsku tranzitnu rutu (Ünsal, 2023:118-119). Još za vrijeme drugog mandata predsjednika Obame, NR Kina je oko otočja Spratly izgradila i vojno osigurala sedam umjetnih otoka kako bi druge zemlje regije odgovorila od djelovanja unutar svog isključivog gospodarskog pojasa. Zbog neprekidne vojne modernizacije novonastalih otoka, SAD su izbacile NR Kinu iz RIMPAC (*The Rim of the Pacific Exercise*) pomorske vojne vježbe 2018. godine (Lawrence i sur., 2019:20).

Kako bi osporile ono što smatraju pretjeranim pretenzijama na dijelove tuđih teritorija, ali i potvrdile pravo SAD-a da lete, plove i djeluju gdje god im to međunarodno pravo dopušta, SAD su svoju vojsku poslale na nekoliko pomorskih operacija poput „Operacije slobode plovidbe“ (*Freedom of Navigation Operations – FONOP*) i „Operacije prisutnosti na moru“ (*Presence operations in the sea*), kao što je ona iz 2019. godine kada su SAD, Japan, Indija i Filipini prvi

puta u povijesti izveli zajedničku vojnu vježbu u osporavanim dijelovima Južnog kineskog mora (Lawrence i sur., 2019:30 i Ünsal, 2023:123). U rujnu iste godine, uz prisustvo američke mornarice i pomorskih snaga zemalja članica ASEANA, održana je prva pomorska vježba SAD-a i država ASEAN-a (AUMX), koja je započela na Tajlandu 2. rujna i završila u Singapuru 6. rujna. Kao odgovor na kinesko širenje pomorske prisutnosti u Indijskom oceanu, Indija, Australija, Japan i SAD održali su Marabal pomorske vježbe (*Marabal Naval Exercises*) koje su uspostavljene 1992. godine, a u prve tri godine Trumpova mandata održane su četiri puta: 2017., 2018., 2019. i 2020. godine, kada im se prvi put od 2007. godine pridružila i Australija. NR Kinu ove vježbe nisu pretjerano impresionirale, već je SAD optužila za bespotrebno „pokazivanje mišića“ u Južnom kineskom moru pod krinkom borbe za pravo slobodne plovidbe morem (Lawrence i sur., 2019:30 i Ünsal, 2023:123-124).

Sve navedene operacije i vojne vježbe održale su se zbog ispunjavanja ciljeva strategije pod nazivom „Slobodan i otvoren Indo-Pacifik“ (*Free and Open Indo-Pacific Strategy*), odnosno preimenovane Obamine „*Pivot to Asia*“ strategije. Trump i njegovi savjetnici preimenovali su Obaminu strategiju zbog toga što su smatrali da NR Kina svoj utjecaj širi i na Indijski ocean te su, sukladno tome, dio fokusa s Južnog i Istočnog kineskog mora usmjerili prema događanjima u Indijskom oceanu (Ünsal, 2023:119). Ranije spomenuta veća prisutnost kineske vojske u Južnom kineskom moru primorala je SAD na veću suradnju sa svojim partnerima u regiji posredstvom pružanja vojne pomoći i održavanja vojnih vježbi (Ünsal, 2023:118-119).

Priznajući da se sigurnosna situacija u svijetu mijenja, SAD su 2017. godine donijele Nacionalnu sigurnosnu strategiju (*National Security Strategy*), dok je 2018. godine donesena i Nacionalna obrambena strategija (*National Defense Strategy*). Davanje veće važnosti Indo-Pacifiku očituje se u Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji (NSS), u kojoj Trump navodi kako NR Kina u toj regiji koristi svoj utjecaj, ekonomske poticaje i kazne te kako izvodi vojne operacije i koristi vojne prijetnje kako bi države te regije potakla da slijede njene političke i sigurnosne aspiracije (Trump White House Archives, 2024:46). Upravo zbog toga, a sve u svrhu ponovnog postizanja balansa snaga u toj regiji, SAD moraju održavati i osnažiti svoja vojna te ekonomska partnerstva sa zemljama regije, kao i sa zemljama članicama ASEAN-a i APEC-a (*Asia-Pacific Economic Cooperation*).

U ekonomskoj sferi, cilj NSS-a jest sklapanje bilateralnih trgovinskih sporazuma koji se baziraju na poštenju i reciprocitetu te koji, barem s američke strane, moraju osigurati jednak i pouzdan pristup američkom izvozu. Zajedno s Novim Zelandom i Australijom, SAD će osigurati da „krhke“ partnerske zemlje u pacifičkoj otočnoj regiji postanu otpornije na

ekonomske fluktuacije i prirodne katastrofe (Trump White House Archives, 2024:47). Vojni i sigurnosni aspekt NSS-a podrazumijeva kontinuiranu američku prisutnost u regiji koja će služiti za odbijanje i, u slučaju potrebe, poražavanje bilo kakvog agresora i protivnika. SAD će, zajedno s Japanom i Južnom Korejom, raditi na daljnjem razvijanju protubalističke obrane kako bi se postigla što veća razina sposobnosti obrane tog područja. SAD će s tim državama nastaviti suradnju koja se bazira na postulatu denuklearizacije Korejskog poluotoka. Sa zemljama jugoistočne Azije, SAD će poboljšati suradnju u područjima provedbe zakona, obrane te obavještajne suradnje kako bi se riješio problem rastućeg broja terorističkih prijetnji. Suradnja s Tajvanom, prema NSS-u, ostaje ista kao i ranije, što znači da će se SAD pridržavati politike „Jedne Kine“ i onoga što je dogovoreno trima Priopćenjima, dok će se, u isto vrijeme držati i dogovora postignutog potpisivanjem *Taiwan Relations Acta*. Savezništva s Tajlandom i Filipinima će se reorganizirati, dok će se ona sa Singapurom, Vijetnamom, Indonezijom i ostalima osnažiti kako bi te države postale pomorski partneri s kojima SAD mogu intenzivirati suradnju (Trump White House Archives, 2024:47).

Neki od najvažnijih ciljeva Nacionalne obrambene strategije iz 2018. godine, a koji se tiču indopacifičke regije, bili su osiguranje nadmoći združenih oružanih snaga SAD-a na svjetskoj razini, ali i u ključnim svjetskim regijama te održavanje povoljnih regionalnih balansa snaga u Indo-Pacifiku, na Bliskom istoku i u zapadnoj hemisferi (U.S. Department of Defense, 2024:4). Prema NDS-u ovi su se ciljevi mogli postići praćenjem tri ključna postulata: vraćanjem visokih razina vojne spremnosti, dok traje proces izgradnje još smrtonosnijih združenih snaga, jačanjem postojećih saveza, dok se istovremeno radi na privlačenju novih partnera i zadnje, reformom poslovanja Ministarstva obrane, kako bi se povećale njegova produktivnost i pristupačnost (U.S. Department of Defense, 2024:5). Glavna „mantra“ kojom se vodila modernizacija oružanih snaga pod Trumpom bila je – „Najsigurniji način da spriječite rat jest da budete spremni pobijediti u njemu“ (U.S. Department of Defense, 2024:5). Modernizacija oružanih snaga podrazumijevala je unapređenje nekih od ključnih elemenata kao što su nuklearne snage, označavanje svemira i *cyber* prostora kao bojišta, zapovijedanje kontrola, komunikacije, računala i obavještajni poslovi, nadzor i izviđanje (*Command, control, communications, computers and intelligence, surveillance, and reconnaissance – 4CIRS*) i proturaketna obrana (U.S. Department of Defense, 2024:5-7).

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu analizirane su vanjskopolitičke strategije američkih administracija prema Narodnoj Republici Kini (NR Kini) u razdoblju od Baracka Obame do Joea Bidena. Poseban naglasak stavljen je na strategije angažmana (*engagementa*), odvrćanja (*containmenta*), angažmana i suzdržavanja (*congagementa*) te strateškog rebalansiranja. Kako su se okolnosti globalnog poretka i politički odnosi između NR Kine i SAD-a mijenjali, tako su se i američke vanjskopolitičke strategije transformirale, prilagođavajući se dinamičnim izazovima koje je predstavljala sve veća ekonomska i vojna ekspanzija NR Kine. U kontekstu teorijskog okvira iskorištenog u radu, očigledan je kontinuitet vanjskopolitičkih strategija koje se temelje na zadržavanju američkog vojnog primata, ali i promjene u pristupu, retorici i taktikama koje reflektiraju unutarnje političke dinamike i promjene na globalnoj sceni.

Barack Obama, koji je na vlast došao nakon globalne financijske krize 2008. godine, suočio se s izazovima rastućeg kineskog utjecaja i percepcije opadanja američke moći. Njegova administracija inicirala je strategiju „*Pivot to Asia*“, koja je bila usmjerena na jačanje američkih saveza, povećanje vojnog angažmana u azijsko-pacifičkoj regiji i poticanje ekonomskih odnosa s NR Kinom, dok je istovremeno NR Kinu nastojala uključiti u međunarodne institucije. Obamino prihvaćanje i korištenje strategije angažmana bilo je motivirano uvjerenjem da će ekonomska suradnja i uključivanje NR Kine u liberalni međunarodni poredak rezultirati stabilizacijom odnosa i poticanjem njene demokratizacije. Međutim, kao što je evolucija odnosa dviju država pokazala, ovaj pristup nije u potpunosti uspio ostvariti željene ciljeve, osobito s obzirom na rastuće tenzije oko ljudskih prava i regionalne sigurnosti.

Nasuprot tome, administracija Donalda Trumpa označila je značajan zaokret u američkoj vanjskoj politici prema NR Kini. Iako je Trump u prvim danima svog mandata slijedio Obamin vanjskopolitički pristup prema NR Kini, ubrzo je odbacio politiku angažmana koja je prevladavala tijekom Obamine administracije i umjesto toga se usredotočio na strategiju odvrćanja (*containmenta*), označavajući NR Kinu kao revizionističku silu koja predstavlja sigurnosnu i ekonomsku prijetnju svijetu. Ova promjena rezultirala je trgovinskim ratom, uvođenjem carina i jačanjem vojnih kapaciteta u regiji, dok je retorika o NR Kini postajala sve agresivnija. Trumpova administracija također je odbacila multilateralizam kao način vođenja odnosa s NR Kinom te se oslanjala na bilateralne odnose s NR Kinom i državama saveznicama u regiji te jasne vojne projekte, što je dodatno zakompliciralo američko-kineske odnose. Iako je ovaj pristup za cilj imao zadržavanje američke dominacije, Trump je svojim postupcima

prema NR Kini kod nje često budio antagonizam, što je dovelo do povećanja tenzija u regiji, a što je, naposljetku, dovelo do daljnje destabilizacije međusobnih odnosa.

Njegov nasljednik, Joe Biden, funkciju predsjednika SAD-a preuzeo je s ciljem obnove američkog vodstva na globalnoj sceni, posebice u jeku COVID-19 pandemije te njenog utjecaja na same Sjedinjene Države, ali i ostatak svijeta. Njegova vanjska politika prema NR Kini reflektira kontinuitet u pristupu koji je uspostavio Trump, ali uključuje nove elemente pojačanih bilateralnih i multilateralnih odnosa s NR Kinom, što se očitovalo u mandatima predsjednika Obame. Bidenova administracija naglašava potrebu za izgradnjom saveza s partnerima u regiji, kao i očuvanje američkih interesa u odnosu na povećanu vojnu i ekonomsku moć NR Kine. Ovaj pristup implicira nastavljanje kritike kineskih politika, ali i otvorenu mogućnost suradnje na zajedničkim pitanjima poput klimatskih promjena i globalnog zdravlja, što ukazuje na promijenjeni način promišljanja o američko-kineskim odnosima u kojem NR Kina više nije označena kao „američki vanjskopolitički neprijatelj broj jedan“ i strateški suparnik SAD-a.

Iz podrobnije analize strategija dviju američkih administracija vidljivo je kako, unatoč različitim vanjskopolitičkim pristupima, dvojica predsjednika ipak dijele slične elemente svoje vanjske politike prema NR Kini. Obojica su nastojali osigurati američko vojno prisustvo u azijsko-pacifičkoj regiji, održati saveznička partnerstva s državama poput Japana, Južne Koreje, Australije i Filipina te adresirati ljudska prava i tehnološke prijetnje koje dolaze iz NR Kine. Ova dosljednost sugerira prisutnost temeljnog američkog interesa u očuvanju dominantne uloge u regiji kako bi se spriječila kineska hegemonija, što očigledno ostaje jedina konstanta u vanjskoj politici SAD-a prema NR Kini, bez obzira na promjene u administracijama. Uz sve navedeno, mora se istaknuti kako je s razvojem digitalne tehnologije sve veći značaj administracija stavljen na *cyber* zaštitu i nove tehnologije, koje tako postaju jedne od središnjih tema u odnosima između SAD-a i NR Kine, gdje su predsjednici prepoznali potrebu za zaštitom američkih tehnoloških i informatičkih resursa od kineskih *cyber* napada te nepoštenih trgovinskih praksi.

S obzirom na sve navedeno, jasno je da je američka vanjska politika prema NR Kini od Obame do Bidena bila podložna temeljitim preispitivanjima od strane predsjedničkih administracija, koja su bila uvjetovana promjenama u globalnom poretku, unutarnjim političkim pritiscima i rastućim kineskim ambicijama. Ovaj rad ukazuje ne samo na velike promjene u taktikama, nego i na određenu dosljednost američkih interesa, pri čemu se u fokusu nalazi očuvanje američkog premoćnog položaja u međunarodnim odnosima.

Na kraju rada možemo zaključiti kako će se američko-kineski odnosi i dalje suočavati s izazovima, a buduće će vanjskopolitičke strategije američkih administracija, zahtijevati promišljeno usklađivanje između natjecateljskog pristupa s NR Kinom i potrebne suradnje na globalnim pitanjima. U konačnici, održavanje globalnog mira i stabilnosti bit će izravno povezano sa sposobnošću SAD-a da upravljaju odnosima s NR Kinom, kao i pritiscima situacija na globalnoj razini koje se neprestano mijenjaju. Povijest nam pokazuje kako su Sjedinjene Američke Države navikle iz bilo kakve vrste sraza s drugim državama, bez obzira na njihovu moć i utjecaj na međunarodnoj sceni, izaći kao pobjednice. Pravo pitanje, na koje još uvijek ne možemo dobiti odgovor glasi – može li NR Kina u određenom trenutku akumulirati dovoljnu količinu moći i utjecaja kako bi nadmašila one Sjedinjenih Američkih Država i, ako do toga dođe, mogu li Sjedinjene Američke Države iz tog sraza, bez radikale i temeljne promjene vanjskopolitičkih paradigmi u odnosu prema NR Kini, u njemu i pobijediti?

LITERATURA

Abdollahpour, Behzad i Mozaffari-Falarti, Maziar (2022). China's Belt and Road initiative amid Obama's negligence and Trump's pessimism. *Shìdnij svìt*, (3), 138-159.

Alysa, Michelle (2020). *The implication of the US-Taiwan relations towards the US-China relations under Obama administration* (Doctoral dissertation, Universitas Pelita Harapan).

Baltaci, Alişan i Islam, Md. Nazmul (2023). Foreign Policy of People's Republic of China: Historical Development, Principles, Objectives, Challenges, Strategic Priorities, and Effects on Global Politics.

Barišić, Ante (1999). NATO i vanjska politika SAD: Povodom pedesete godišnjice formiranja, kosovske krize i novog strategijskog koncepta. *Politička misao*, 36 (2), 68-89.

Bown, Chad P. (2021). The US–China trade war and Phase One agreement. *Journal of Policy Modeling*, 43(4), 805-843.

Campbell, Kurt i Andrews, Brian (2013). Explaining the US 'pivot' to Asia. *Americas*, 1, 1945-1975.

Chance, Alek (2016). American perspectives on the belt and road initiative. *Institute for China-America Studies*, 68-75.

Daalder, Ivo i Golgeier, James (2006). Global NATO. *Foreign affairs*. 85(5), 105-113.

De Castro, Renato Cruz (2013). The Obama Administration's Strategic Pivot to Asia: From a Diplomatic to a Strategic Constraint of an Emergent China?. *Korean Journal of Defense Analysis*, 25(3), 331-349.

De Castro, Renato Cruz (2018). The Obama Administration's Strategic Rebalancing to Asia: Quo Vadis in 2017?. *Pacific Focus*, 33(2), 179-208.

Dunne, Tim, i McDonald, Matt (2013). The politics of liberal internationalism. *International Politics*, 50, 1-17.

Eichengreen, Barry i Uzan, Marc (1992). The Marshall Plan: economic effects and implications for Eastern Europe and the former USSR, *Economic Policy*, 14(7), 13.

Ger, Yeong-Kuang (2004). From Congagement to Engagement: The Changing American China Policy and Its Impact on Regional Security. *American Journal of Chinese Studies*, 159-180.

Glaser, Bonnie. S., Bush, Richard. C., i Green, Michael. J. (2020). *Toward a stronger US-*

Taiwan relationship. Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Golubović Reiser, Nikola (2023). *Liberalni internacionalizam u međunarodnim odnosima nakon Hladnog rata* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti.

Hobbes, Thomas (2004) [1651]. *Levijatan*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Ivaneishvili, Baia (2012). Obama Foreign Policy Doctrine: Preparing America to Succeed in Multipolar World. *Journal of Social Sciences*, 1(1), 27-33.

Jolić, Tvrtko (2011). Politički realizam i anarhija u međunarodnim odnosima. *Prolegomena* 10(1), 113-130.

Jović, Dejan (2014). *Liberalne teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Političke analize

Jović, Dejan (ur.) (2013), *Realizam*. Zagreb: Politička kultura

Jurković, Danijel (2019). POLITIKA FRANKLINA D. ROOSEVELTA PREMA VELIKOJ BRITANIJI OD ULASKA U DRUGI SVJETSKI RAT DO ATLANTSKE POVELJE. *Polemos*, XXII (44-45), 39-55.

Kant, Immanuel (1999). *Metafizika čudoređa*. Zagreb: Matica Hrvatska

Kapustina, Larisa, Lipková, Ludmila, Silin, Yakov i Drevaliev, Andrei (2020). US-China trade war: Causes and outcomes. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 73, p. 01012). EDP Sciences.

Kasim, Mehmetali (2019). Engagement to Rivalry: American Relations With China Since the End of the Cold War. *Journal of Social and Political Sciences*, 2(4).

Khalilzad, Zalmay (2017). The Case for Congagement. *The National Interest*, 150, 15–20.

Lamza Posavec, Vesna (2011) *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Larus, Elizabeth Freund i Shirley Naa-kowaa Martey Hargis (2017). US President Obama's China policy: A critical assessment. *Teka Komentarzy Politologicznych Stosunków Międzynarodowych*, 12(2), 7-29.

Lawrence, Susan V. (2023). Taiwan: The Origins of the U.S. One-China Policy. (IF12503). Congressional Research Service. (IF12503 Version2) – dostupno na stranici: <https://crsreports.congress.gov/product/details?prodcode=IF12503>

Lawrence, Susan V. i dr. (2019). U.S.-China Relations. (R45898). Congressional Research Service (Version: 5) – dostupno na stranici: <https://crsreports.congress.gov/product/details?prodcode=R45898>

Lawrence, Susan V. (2012). *US China Relations: Policy Issues*. DIANE Publishing.

Luša, Đana (2011). *Posthladnoratovsko širenje NATO-a u suvremenim teorijama međunarodnih odnosa* (Doktorska disertacija, Fakultet političkih znanosti).

Merkel, Wolfgang (2011) *Transformacija političkih sustava*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Mišković, Goran (2015). Nova američka velika strategija – Pivot to Asia?. *Međunarodne studije*, XV (3), 29-43.

Mobley, Terry (2019). THE BELT AND ROAD INITIATIVE: INSIGHTS FROM CHINA'S BACKYARD (Research Report Submitted to the Faculty, Air War College. Air University).

Morgenthau, Hans J. (2004), *Politics Among Nations*. Peking: Peking University Press.

O'Rourke, Ronald (2021). U.S. Role in the World: Background and Issues for Congress (R44891). Congressional Research Service. (Version 69) – dostupno na stranici: <https://crsreports.congress.gov/product/details?prodcode=R44891>

Pham, Thu Linh (2014). *Soft power and the United States' strategic "rebalancing" to the Asia-Pacific region* (Doctoral dissertation, Open Access Te Herenga Waka-Victoria University of Wellington).

Quinn, Adam (2009). *US foreign policy in context: national ideology from the founders to the Bush doctrine*. Routledge.

Rudolf, Peter (2006). *The United States and the rise of China: The strategy of the Bush administration* (No. RP 4/2006). SWP Research Paper.

Smith, Tony (2012). Liberal Internationalism from George W. Bush to Barack Obama. In *America's Mission: The United States and the Worldwide Struggle for Democracy (Expanded Edition)* 363–384. Princeton University Press.

Šulcinger, Robert .D. (2011). *Američka diplomatija od 1900. godine*. Beograd: Čigoja štampa.

Temur, Nur Seda (2020). US Foreign Policy Towards Taiwan: Obama vs. Trump. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 1-12.

Tkalčević, Anja, Matić, Iva i Šegota, Josipa (2021). Trgovinski rat između Sjedinjenih Američkih Država i Kine. *Obnovljeni Život*, 76 (3), 385-401.

Ünsal, Kübra (2023). *CONTINUITY AND CHANGE IN US FOREIGN POLICY TOWARDS CHINA: OBAMA AND TRUMP ADMINISTRATIONS* (Master's thesis, Middle East Technical University).

Službene strategije

U.S. Department of Defense (2024) National Defense Strategy (2018). <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> Pristupljeno 5. rujna 2024. godine

Trump White House Archives (2024). National Security Strategy (2017). <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> Pristupljeno 5. rujna 2024. godine

Internetske stranice

Thebureauinvestigates.com (2024). OBAMA'S COVERT DRONE WAR IN NUMBERS: TEN TIMES MORE STRIKES THAN BUSH <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2017-01-17/obamas-covert-drone-war-in-numbers-ten-times-more-strikes-than-bush/> Pristupljeno 18. kolovoza 2024. godine

Ait.org (2024). Taiwan Relations Act <https://www.ait.org.tw/policy-history/taiwan-relations-act/> pristupljeno 29. kolovoza 2024. godine

Congress.gov (2024) House bill 2479. <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/house-bill/2479> Pristupljeno 2. rujna 2024. godine

SAŽETAK

Ovaj rad analizira razvoj vanjskopolitičkih strategija Sjedinjenih Američkih Država prema Narodnoj Republici Kini (NR Kini) s naglaskom na promjene koje su se dogodile za vrijeme administracija predsjednika Obame i Trumpa. Glavni fokus rada stavlja se na strategije angažmana (*engagementa*), odvraćanja (*containmenta*), angažmana i suzdržavanja (*congameenta*) i strateškog rebalansiranja. Obama se u odnosima s NR Kinom tijekom svojih mandata koristio vanjskopolitičkom strategijom „*Pivot to Asia*“ koja je bila usmjerena na jačanje američkih saveza i vojnu prisutnost u azijsko-pacifičkoj regiji kao odgovor na rastuću moć NR Kine, dok je Trumpova administracija označila preokret u politici, redefinirajući Kinu kao revizionističku silu koja prijeti američkim interesima. Ovaj zaokret u vanjskopolitičkom pristupu prema NR Kini rezultirao je trgovinskim ratom, uvođenjem carina i pojačanom vojnom prisutnošću SAD-a u azijsko-pacifičkoj regiji. Glavna pretpostavka rada govori kako, unatoč promjenama u retorici i taktikama, postoje jasni kontinuiteti u američkim vanjskopolitičkim interesima, uključujući održavanje vojnog primata i zaštitu saveznika u regiji kako bi se spriječila kineska hegemonija, koji će ostati ključni faktori u budućim odnosima između SAD-a i NR Kine.

KLJUČNE RIJEČI: SAD, NR Kina, strategija, angažman, balansiranje

SUMMARY

This paper analyzes the development of American foreign policy strategies towards People's Republic of China (PRC) with special emphasis on the changes that have occurred in them during the Obama and Trump administrations. The author's main focus lies on the foreign policy strategies of engagement, containment, conengagement, and strategic rebalancing. During his tenure, Obama used the "*Pivot to Asia*" foreign policy strategy in relations with the PRC, which was aimed at strengthening US alliances and military presence in the Asia-Pacific region in response to the growing power of the PRC, while the Trump administration marked a policy reversal, redefining PRC as a revisionist power that threatens American interests. This turn in the foreign policy approach towards the People's Republic of China has resulted in a trade war, the introduction of tariffs, and an increased US military presence in the Asia-Pacific region. The main premise of the paper is that, despite changes in rhetoric and tactics, there are clear continuities in US foreign policy interests, including maintaining military primacy and protecting allies in the region to prevent Chinese hegemony, which will remain key factors in future US-PRC relations.

KEY WORDS: USA, PRC, strategy, engagement, balancing